

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

Eva Mešinová, DiS.

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

ZAHRADA MATEŘSKÉ ŠKOLY RABÍ A JEJÍ REVITALIZACE

Vypracovala: Eva Mešinová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Dita Podhrázká

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Dražovicích dne 13.03.2021

Eva Mešinová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Ditě Podhrázké za odborné vedení bakalářské práce a cenné připomínky, které jsem při psaní bakalářské práce využila. Dále bych ráda poděkovala všem dotazovaným, bez nichž by tato práce nevznikla a mé rodině za jejich podporu po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje zahradě Mateřské školy Rabí a její revitalizaci. V teoretické části jsou popsány oblasti rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání s přihlédnutím k environmentální výchově. Dále možnosti využití živlů v rámci přírody a všech lidských smyslů. Práce nabízí i možnosti konstrukčních prvků, které lze využít při revitalizaci přírodního hřiště. V praktické části je po vyhodnocení předvýzkumu navržen projekt k revitalizaci školní zahrady Mateřské školy Rabí a je zde uvedeno, proč jsou dané prvky vhodné k umístění na této zahradě.

Klíčová slova:

Předškolní vzdělávání, živly, smyslové vnímání, interview, návrh zahrady, revitalizace

Abstract

This bachelor thesis deals with the garden of the Rabí kindergarten and its revitalisation. The theoretical part describes the framework educational programme areas for preschool education, taking into account environmental education. Furthermore, it explores the possibility of using the elements within nature and all human senses. The work also offers the option of structural elements that can be used in the revitalisation of the natural playground. In the practical part, after the preliminary research evaluation, a project for revitalising the school garden of the Rabí kindergarten is proposed, and it is stated why the given elements are suitable for placement in this garden.

Keywords:

Preschool education, elements, sensory perception, interview, garden design, revitalisation

Obsah

ÚVOD	8
<i>I. TEORETICKÁ ČÁST</i>	10
1 MATEŘSKÁ ŠKOLA	10
1.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	10
1.1.1 Biologická oblast	11
1.1.2 Psychologická oblast	11
1.1.3 Interpersonální oblast.....	11
1.1.4 Sociálně kulturní oblast.....	12
1.1.5 Environmentální oblast.....	12
1.2 Podoba ekoškoly a lesní školky	12
1.3 Základní motorika	15
1.4 Pohyb na čerstvém vzduchu	16
1.4.1 Pohyb a bezpečnost	17
1.4.2 Rizika	18
1.4.3 Bezpečnostní normy	18
1.5 Živly	19
1.5.1 Vzduch.....	19
1.5.2 Voda	20
1.5.3 Oheň.....	20
1.5.4 Země	20
1.6 Smyslová vnímání.....	21
1.6.1 Zrak	21
1.6.2 Sluch.....	22
1.6.3 Čich.....	22
1.6.4 Hmat	22
1.6.5 Chuť.....	23
1.6.6 Vnímání krásy.....	23
2 VENKOVNÍ HRACÍ PLOCHA.....	24
2.1 Konstrukční prvky.....	24
2.1.1 Hlína-hliniště-blátoviště-kopečky-písek.....	24
2.1.2 Kámen a voda	25
2.1.3 Dřevo.....	26

2.1.4	Záhony.....	27
2.1.5	Vrbové stavby – teepee	28
2.1.6	Kompost.....	28
II.	<i>PRAKTICKÁ ČÁST</i>	29
3	FORMULACE PROBLÉMU	29
3.1	Výzkumný problém a cíl práce	29
3.1.1	Výzkumné otázky	29
3.2	Výzkumné metody	30
3.2.1	Kvantitativní výzkum.....	30
3.2.2	Kvalitativní výzkum	30
3.2.3	Použitá metodika	31
3.3	Položené otázky v interview	31
3.3.1	Průběh interview	32
3.3.2	Závěrečné shrnutí předvýzkumu	35
3.4	Projekt s dětmi	36
3.5	Vyhodnocení pohledu dětí.....	36
3.6	Celkové vyhodnocení výzkumu	37
4	ZAHRAIDA MATEŘSKÉ ŠKOLY RABÍ	38
4.1	Revitalizační návrh školní zahrady	39
4.2	Změny podle předvýzkumu.....	39
4.2.1	Přestěhování zahradního domku.....	39
4.2.2	Dosažení potřebného stínu.....	40
4.3	Zeleň.....	42
4.3.1	Teepee	43
4.3.2	Záhony.....	44
4.3.3	Bylinková spirála	44
4.3.4	Kompostér.....	45
4.4	Voda na zahradě.....	45
4.5	Herní prvky	47
4.5.1	Kopeček s tunýlkem	47
4.5.2	Balanční lávka z akátového dřeva.....	48
4.6	Klidové a pracovní zóny.....	49
4.6.1	Ohniště.....	49

4.6.2	Palisády	50
4.6.3	Lavička kruhová.....	50
4.6.4	Venkovní dílna pro děti.....	51
4.6.5	Venkovní kuchyňka	52
4.6.6	Edukační tabule.....	52
4.6.7	Prohazovadlo Kytička	53
4.6.8	Větrná korouhvička	54
4.7	Návrh projektu školní zahrady MŠ Rabí	54
5	DISKUZE.....	57
	ZÁVĚR.....	58
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	63
	SEZNAM PŘÍLOH	8

ÚVOD

Chceme-li, aby děti byly venku rády, musíme jim ukázat, co vše lze venku, v přírodě najít a objevit, z čeho se těšit a jak přírodu chránit. Venku lze zažít spoustu legrace, uvědomění si sama sebe, prosociálně se vyvíjet, ale hlavně, naučit se vnímat přírodu všemi smysly. Naše smysly jsou velice citlivé a je potřeba si je hýčkat a příroda nám v tom může pomoci. Říká se, že zelená barva uklidňuje. Zelená barva je barva přírody, klidu a naděje. V přírodě hledá člověk duševní rovnováhu. Chodí do přírody načerpat energii, bere z ní sílu, avšak správně se k přírodě mnohdy chovat neumí. Fyzická práce je ve často nahrazena duševní prací. Co dříve člověk musel udělat sám vlastníma rukama, může za něj nyní udělat technika. Stres z rychlého technického pokroku, náročné práce a rychlého životního stylu si vybírá svou daň. Čím dál více lidí trpí duševními nemocemi. Pokud není člověk k přírodě zcela lhostejný, může hledat pomoc v přírodě. Kladný vztah k přírodě je třeba v dětech budovat.

Příroda je pro nás útočištěm, oázou klidu a místem každodenních zázraků (Worroll a Houghton, 2019, s. 4). Pojem formy předškolního zařízení ekoškola či lesní mateřská škola se v dnešní době objevuje čím dál častěji. V legislativě tyto pojmy ukotveny nejsou, avšak vypovídají nám všeobecně o environmentální výchově a častém pobytu v přírodě. Cílem této práce není vytvoření ekoškoly či lesní mateřské školy, ale zhotovení návrhu školní zahrady pro předškolní zařízení Mateřská škola Rabí tak, aby se dala výuka v co největším rozsahu přenést do venkovních prostor zahrady či-li venkovní hrací plochy.

Nejvýhodnější pro žáky i pro učitele bylo by ovšem, kdyby školní zahrada bezprostředně se školou spojena byla. ... Pozemek pro školní zahradu určený, musí mít aspoň následující dvě dobré vlastnosti: Slunce musí zahradu nejméně několik hodin ozařovati, a náležité množství vody musí býti stále po ruce (Lorenc, 1893, s. 2). Autor tohoto textu již ve své době věděl, že děti ke svému učení potřebují i pohyb na čerstvém vzduchu a ten jim lze poskytnout nejen v samotné přírodě, ale i na zahradě, která je co nejbližší školskému zařízení.

Teoretická část práce se bude zabývat všeobecně rámcovým vzdělávacím programem, zejména environmentální a biologickou oblastí a pohybem všeobecně. Chtěla bych zde uvést, co nás vede k přesunu vzdělávání z budovy do přilehlých venkovních prostor. Dále

se zmínit o základní motorice a pohybu z pohledu bezpečnosti. Ukázat, že smyslové vnímání a přírodní živly lze využít po celé ploše zahrady a seznámit se s konstrukčními prvky, které lze umístit na venkovní hrací plochu školní zahrady.

V teoretické části budou uvedeny dvě možnosti pedagogického výzkumu, následně bude vybrána jedna z nich a ta bude aplikována na výzkumnou část. Ve výzkumné části budou zaznamenány rozhovory a po jejich vyhodnocení bude vytvořen návrh revitalizace školní zahrady. Budou zde umístěna různá zákoutí, herní prvky, která jsou podle vyhodnocení výzkumné části pro venkovní vzdělávání vhodná a bude zde vysvětleno, co nám daný prvek či zákoutí nabídne. Konkrétní návrh pro výše uvedenou mateřskou školu bude následně vytvořen.

Toto téma jsem zvolila díky svému osobnímu zájmu a lákavé možnosti spolupodílet se na přetvoření zahrady, a to z pedagogického pohledu. Chtěla jsem poskytnout zřizovateli důvody, které budou dostatečně přesvědčivé a umožní nám upravit zahradu tak, aby vyhovovala co nejvíce dětem i pedagogům k jejich celoročnímu využívání venkovní hrací plochy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MATEŘSKÁ ŠKOLA

Chceme-li vychovávat a vzdělávat děti v duchu zodpovědného chování vůči životnímu prostředí a jeho ochraně a vést je k lásce ke zvířatům, musíme jim v první řadě pomoci vytvořit si vztah k přírodě a ke všemu živému i neživému, co nás obklopuje. Předáme jim tak základ k tomu, aby se děti samy začaly zajímat o pochopení přírody, o porozumění vztahů mezi živou či neživou přírodou, jednotlivými organismy nebo mezi člověkem a přírodou. Dáme-li dětem takovou výchovu, vyrostou z nich zodpovědní lidé, kteří mají v úctě své životní prostředí a k přírodě se chovají citlivě a s porozuměním.

1.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Národní program vzdělávání uvádí rozvoj vzdělávání jako komplexní sektor a blíže ho specifikuje v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně), ve znění pozdějších předpisů. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen „RVP PV“) je kurikulárním dokumentem vedeným na státní a školní úrovni. Obě dvě úrovně jsou veřejnými dokumenty a jsou přístupné všem pedagogům a široké veřejnosti.

Společné cíle v systému vzdělávání se řídí následujícím: *orientuje se k tomu, aby si dítě od útlého věku osvojovalo základy klíčových kompetencí a získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání, umožňující mu se snáze a spolehlivěji uplatnit ve společnosti znalostí* (RVP PV, 2018, s. 6). Klíčovými kompetencemi na úrovni obecné rozumíme:

- 1. kompetence k učení,*
- 2. kompetence k řešení problémů,*
- 3. kompetence komunikativní,*
- 4. kompetence sociální a personální,*
- 5. kompetence činnostní a občanské* (RVP PV, 2018, s. 9).

Oprailová (2016) popisuje kompetenci jako schopnost se širokým množstvím předpokladů, která může mít i různou úroveň. Očekávané výstupy, které jsou pak

sepsané v RVP PV, jsou konkrétně uvedené pro ukončení předškolního vzdělávání. Dítě, ukončující povinnou školní docházku, nemusí dosahovat všech výstupů, nejsou tak pro dítě povinné, ale budou odpovídat individuálním možnostem. Očekávaným výstupům předchází dílčí cíle v pěti oblastech: biologická, psychologická, interpersonální, sociálně kulturní a environmentální.

1.1.1 Biologická oblast

V RVP PV (2018) je biologická oblast nazvaná jako *Dítě a jeho tělo*. Dítě by mělo díky této oblasti zlepšit správné držení těla, zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, a to i v různém prostředí. Ovládat dechové svalstvo, ale zároveň se o sebe umět postarat v rámci sebeobsluhy (osobní hygiena, stolování, oblékání, svlékání, obouvání), umět se postarat o své vlastní věci a vědět, jak se starat o své zdraví a bezpečí.

1.1.2 Psychologická oblast

V této oblasti, která se nazývá *Dítě a jeho psychika* uvádí RVP PV (2018), že je důležité podporovat duševní pohodu, zdatnost a odolnost. Pro správný rozvoj psychické stránky dítěte je potřebné rozvíjet řeč, jazyk, poznávací procesy a funkce, city, vůli, utvářet zdravé pojetí a nahlížení na sebe, intelektuální stimulaci a přirozeně rozvíjet poznání a učení. Nedílnou součástí této oblasti je i podpora estetického vnímání, cítění, prožívání a vyjadřování se.

1.1.3 Interpersonální oblast

Dítě a ten druhý má děti dovést ke správnému utváření vztahů dítěte k jiným dětem a dospělým. K tomu, aby se dokázala vytvořit pohoda mezi dětmi i dospělými, je zapotřebí *posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci* (RVP PV, 2018, s. 23). Dítě by se mělo seznámit s pravidly chování ve vztahu k druhým, posilovat prosociální chování k ostatním lidem, vytvořit si prosociální postoj (tolerance, respekt, přizpůsobení se), rozvíjet nejen kooperativní dovednosti, ale hlavně komunikativní dovednosti (verbální i neverbální).

1.1.4 Sociálně kulturní oblast

Záměrem sociálně kulturní oblasti nazvané v RVP PV (2018) *Dítě a společnost* je uvedení dítěte do společnosti a pravidel soužití s ostatními lidmi, zaměřuje se dále na uvedení dětí do světa materiálních a duchovních hodnot, do světa kultury a umění a je nápomocná k získání dovedností, návyků a postojů, tolik potřebných pro utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí. I zde je rizikem nesprávného vedení málo podnětné estetické a etické vnímání, cítění, prožívání a vyjadřování.

1.1.5 Environmentální oblast

Environmentální oblast neboli *Dítě a svět* vede děti k elementárnímu povědomí o okolním světě a o jeho dění, poukazuje na vliv člověka na životní prostředí, a to v nejbližším okolí dítěte a i vzdálenými, zeširoka známými globálními problémy celosvětového dosahu. Environmentální aktivity mohou být realizovány ve všech výše uvedených oblastech, ale nejvíce pozornosti je jim věnováno právě v této oblasti. Environmentální výchova je nadnárodními dokumenty světa uvedena jako výchova o přírodě, pro přírodu a v přírodě. Děti by měly přírodu objevovat, hrát si v ní spontánně a dokázat v přírodě i odpočívat. Následně by mělo dojít u dětí k vybudování proenvironmentálního chování, tzn. cílem environmentální výchovy je vytvoření vztahu k přírodě, projevit citlivost. Jestli toho chceme docílit, je vhodné pobývat venku v co největší míře. Jančaříková ve své knize uvedla, že *zahraniční i české výzkumy poukazují na skutečnost, že dítě potřebuje ke svému zdravému rozvoji pobyt v přírodě* (Jančaříková, 2010, s. 7). Daniš zároveň upozorňuje na to, že *záleží na použití vhodných metod a kvalitě jejich provedení, které nakonec ovlivní, nakolik učení venku pomůže zlepšit environmentální znalosti, postoje a jednání žáků* (Daniš, 2019, s. 37).

1.2 Podoba ekoškolky a lesní školky

Zajímavou možností venkovního pobytu, pobytu v přírodě je podoba mateřské školy, která má označení ekoškolka. Ekoškolce nemusí předcházet zvláštní registrace. K takovému slovnímu spojení může přistoupit kterákoliv mateřská škola. Koncept environmentální výchovy by pak měl být zanesen ve školním vzdělávacím programu. Ekoškolou se může nazývat škola, která splňuje některé následující základní cíle:

- *umožnit dětem denně pobyt v přírodě nebo v přírodně upravené školní zahradě,*
- *pečovat o zdravý životní styl dětí prostřednictvím zdravého stravování, dostatku příležitostí k pohybu v přírodním terénu, otužování venku za každého počasí,*
- *nabízet podněty přiměřené věku vedoucí k aktivnímu učení v přírodě – posílit učení pozorováním, experimentováním, zážitky a hrou v přírodě,*
- *podpořit elementární základy pro odpovědný postoj k životnímu prostředí,*
- *snižovat ekologickou zátěž provozu MŠ,*
- *aktivně zapojit děti a rodiče do péče o místní životní prostředí (Vošahlíková, 2010, s. 13).*

Ekologickou zátěž může každá školka snižovat podle svých možností. Minimální a ideální podoba ekoškolky je uvedena v následující tabulce.

Obrázek 1: Minimální a ideální podoba ekoškoly

Opatření	Minimum	Ideál
Ekologický provoz ²⁾	Třídění odpadů, používání ekologicky šetrných mycích prostředků, úsporné zacházení s vodou a elektrickou energií	Viz minimum + kompostování, úsporné spotřebiče, instalovaný obnovitelný zdroj energie, zateplení a kvalitní okna
Vzhled interiéru	Přírodní prvky a materiály zdobí interiér	Na stěny a podlahy jsou použity pouze přírodní materiály (dřevo, hlína, sláma)
Hračky	Převažují „nehotové“ hračky, mimo jiné jsou k dispozici i dřevěné a plstěné hračky	Žádné umělé hračky, které mají dostupnou alternativu z přírodních materiálů
Nábytek	Dřevěný	Dřevěný, vyrobený místním truhlářem z tuzemského dřeva
Stravování	Sezónní a lokální potraviny tvoří základ jídelníčku	Viz minimum + biopotraviny v jídelníčku
Povrch zahrady	Zahradu pokrývá trávnik	Zahradu pokrývají různé druhy přírodních povrchů (kamínky, tráva, kůra, jehličí)
Voda na zahradě	Možnost hry s vodou	Jezírko či korýtko s tekoucí vodou či potok, zachycení dešťové vody
Záhon	Záhon se zeleninou či květinami o něž pečují také děti	Permakulturní zahrada ²⁾ o kterou pečují také děti
Herní prvky venku	Prolézačky, lavičky z přírodních materiálů	Přírodní prvky místo prolézaček a laviček (kmeny stromů, kameny)
Kontakt se zvířaty	Dohoda s místním chovatelem na pravidelných návštěvách	Vlastní zvíře v mateřské škole
Pobyt v přírodě	Denně venku za každého počasí	Viz minimum + pravidelné výlety
Pedagogická koncepce / školní vzdělávací program	Významnou součástí ŠVP je environmentální výchova	Environmentální výchova je výchozí pro ŠVP

Zdroj: Vošahlíková, 2010, s. 14

Úžasné je, že realizace ekoškoly závisí na dané školce a předpokladem pro realizaci je krátkodobé a dlouhodobé plánování. S ekologickými principy v ČR zdárně pomáhá síť „Mrkvička-podpora ekologické výchovy do mateřských škol kraje Vysočina“, která podává metodickou podporu a poskytuje i další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Ve Švýcarsku jsou podle Kiener (2004) lesní školky, které jsou po celý rok otevřené, a to za jakéhokoliv počasí. Pět až sedmileté děti jdou pětkrát týdně do lesa, na pole, louky a k vodě, kde se setkávají se zážitkovým prostorem. Děti tři až čtyři hodiny denně zkoumají přírodu podle svého tempa, prožívají čtyři elementární prvky přírody a zažívají změny čtyř ročních období všemi smysly. Hrají si s přírodními materiály, uspokojí svou přirozenou potřebu pohybu, procvičují si manipulaci s květinami, zvířaty a lidmi.

Koncepce lesních školek tak: *klade důraz na terapeutické vzdělávání, které se snaží nejvyšší možnou měrou rozvíjet sociální, emoční i vývojový potenciál dětí tím, že jim*

umožňuje odhadovat a podstupovat rizika, poskytuje jim větší samostatnost ve směřování vlastního vzdělávání a motivuje k dosahování cílů, aktivitě, hravosti a učení se pomocí přímé zkušenosti v přírodním prostředí (Worroll a Houghton, 2019, s. 5).

Venkovní prostředí, které je pro environmentální výchovu tak důležité, je blíže specifikováno v § 3 vyhlášky č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, následovně: *Nezastavěná plocha pozemku pro zařízení pro výchovu a vzdělávání a provozoven pro výchovu a vzdělávání určená pro pobyt a hry dětí předškolního věku, včetně travnaté plochy, musí činit nejméně 4 m² na 1 dítě. V zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc a ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy musí činit nezastavěná plocha pozemku určená pro pobyt a hry dětí nejméně 4 m² na 1 dítě bez ohledu na věk dětí. Pozemek musí být oplocen z důvodu ochrany zdraví a zajištění bezpečnosti dětí (Vyhláška č. 410/2005 Sb., s. 2).* Ve venkovním prostředí by mělo docházet i k řízeným činnostem – hry, výtvarné činnosti, hudební činnosti, pohybové činnosti, společné čtení, ale mohlo by sloužit i ke stolování či odpočinku.

Sarah Kiener (2004) ve své studii zkoumala rozdíly mezi dětmi z běžné mateřské školy a dětmi z lesních mateřských škol – integrované a samostatné. Dovednosti dětí hodnotila pomocí standardizovaných testů z hrubé motoriky, grafomotoriky a kreativity a zároveň sledovala rodinné zázemí dětí v interakci rodič-dítě a hodnotila rozhovor s rodiči. Počet sledovaných vzorků činil 181 dětí. Výsledky ukázaly, že samostatné lesní školky (větší kontakt dětí s přírodou) vyšly ve výzkumu nejlépe v rozvoji hrubé motoriky a kreativity. Děti z běžných mateřských škol prokázaly méně nápadů v testu oproti lesním školám. Co se týče jemné motoriky, vyšla ve výzkumu nejlépe integrovaná lesní škola, která nabízí pestrou nabídku činností.

1.3 Základní motorika

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je základním dokumentem pro práci v mateřské škole. Pojem „tělesná výchova“ se v něm nevyskytuje, přesto jsou učitelky mateřských škol v oboru tělesná výchova vzdělávány (Dvořáková, 2006, s. 7). Pohyb, vymezující se daným pojmem, je však značnou součástí režimu dne v mateřské škole ve formě pohybových činností a her. Základní motorika podle Dvořákové (2006)

prochází nejdříve první fází, která se zaměřuje na správné zvládnutí dovedností nelokomočních (změny poloh částí těla, nebo celého těla na místě), dovedností lokomočních (přesun těla z jednoho místa na jiné) a dovedností manipulačních (schopnost ovládat předměty různými částmi těla).

Dále existuje ve čtyřech základních pohybových dovednostech a to:

1. *Prohlubování vnímání vlastního těla,*
2. *uvědomění si a rozlišení různé intenzity v pohybu,*
3. *orientaci v prostoru,*
4. *vnímání vzájemných vztahů a spolupráce (Dvořáková, 2006, s. 12-13).*

1.4 Pohyb na čerstvém vzduchu

Nejpřirozenějším pohybem je pohyb na čerstvém vzduchu. Pohyb na nerovném terénu dítě stimuluje správným způsobem ke koordinaci pohybu a dýchání. Dítě se učí celkově ovládat pohybový aparát a tělesné funkce. Pobyt v přírodě pravděpodobně i více nabízí tělo vitamínem D a tím podporuje správný růst kostí, podporuje imunitu, zlepšuje zdraví kloubů, přispívá k udržení zdravé váhy a přirozeně tělo unavuje. Již Platón prohlásil: *Člověk je nejmírnější a nejbožstější živočich, je-li zjemněn pravým cvičením; pakli žádným nebo klamným, je nejdivočejší ze všech tvorů, jež země rodí* (Platón, 2020). Pokud se děti dostatečně pohybují na čerstvém vzduchu, zlepšuje se i jejich chuť k odpočinku během dne a mají klidný spánek v noci.

Děti dnešní mediální doby se na čerstvém vzduchu pohybují stále méně a méně. Ovládají mediální technologie, ale leckdy si nedokážou venku poradit. Neví, jak si hrát, co v přírodě hledat a najít a jak nám může příroda pomoci. Jak se budeme chovat k přírodě, bude se příroda chovat k nám. Pohyb, respektive pobyt venku upravuje vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých: *V zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání pro děti předškolního věku je denní doba pobytu venku zpravidla 2 hodiny dopoledne, odpoledne se řídí délkou pobytu dětí v zařízení. V zimním i letním období lze dobu pobytu venku upravit s ohledem na*

venkovní teploty (Vyhláška č. 410/2005 Sb., s. 9). Následující doporučení jsou vhodná pro učitele a ředitele škol:

- *Přenesme zeleň do školy a školu do zeleně. Ozeleňme naše učebny a chodby. Zlepšeme prostředí ve školních dvorech a zahradách. Zapojme do toho děti. Jak to jen jde, učme se přímo venku, na zahradě, v lese, v parku.*
- *Umožněme dětem trávit přestávky venku. Nechme děti být venku mezi vyučovacími hodinami, alespoň o velké přestávce a v pauze na oběd. Dovolme dětem, aby se vyřádily a obnovily svou pozornost pro učení.*
- *Využívejme prostředí v okolí školy jako přirozené laboratoře k učení. Učme se přímo v okolní přírodě a v místní komunitě. Umožněme dětem poznávat skutečný svět a vyhledávejme vzdělávací příležitosti, které poskytuje (Daniš, 2016, s. 66).*

Poslední doporučení: *Dejme učitelům podporu, aby mohli realizovat kvalitní výuku v přírodě. Poskytněme školám kvalitní vzdělávací programy v přírodě, kterých se mohou s dětmi účastnit. Pomáhejme učitelům zavádět takové postupy do jejich vlastní výuky (Daniš, 2016, s. 66), v dnešní době podporuje Školské zařízení pro zájmové a další vzdělávání Chaloupky o.p.s., které v roce 2010 vytvořilo projekt s názvem „Mrkvička-podpora ekologické výchovy do mateřských škol kraje Vysočina“.*

Důležitou otázkou při pohybu venku je pak oblečení. V lesní mateřské škole platí pravidlo: *Neexistuje špatné počasí, pouze špatné oblečení (Vošahlíková, 2010, s. 52).* V prvé řadě je tak nezbytné sdělit rodičům základní představu o oblečení dětí do přírody. Následně je vhodné poskytnout rodičům zpětnou vazbu, aby věděli, jak se jejich dítě v daných podmínkách cítilo. Je také důležité rodiče předem upozornit, že děti přijdou z venku špinavé a je proto vhodné oblečení těmto podmínkám přizpůsobit.

1.4.1 Pohyb a bezpečnost

Práce s dětmi se neobejde bez bezpečnostních pravidel. Je zde brán zřetel na vývojové a organizační hledisko. Z vývojového pohledu je podle Dvořákové (2006) potřeba znát možnosti zdravé pohybové aktivity dětí s ohledem na jejich věku. K přetížení pohybového aparátu dítěte předškolního věku by tak nemělo docházet na dobu delší, než je několik desítek sekund. Vzhledem k neustálému pohybu, změně pohybu u dětí, se

přetížení obávat nemusíme. Jedná se zejména o přetížení typu: jednostranná zátěž, prostý vis a vzpor, nošení břemena těžšího o více než je 10% hmotnosti těla, dlouhodobé setrvání v polohách či kotoul vzad. Co se týče organizačního pohledu, je třeba zamezit rizikům. Stanovíme si pravidla samostatného pohybu a užívání pomůcek. Dále si stanovíme pravidla vzájemného pohybu mezi dětmi. Herní prvky, zařízení a pomůcky musí být pravidelně kontrolovány, musí mít vhodný podklad a mezi nimi musí být dostatečný prostor, aby byla zajištěna bezpečnost dětí. Přílišné zatížení dětí pravidly omezuje jejich samostatnost, a tak by vedle pravidel pohybu mělo být vše dovoleno.

1.4.2 Rizika

Zamezit riziku úrazů není úplně možné, i riziko je nepostradatelné ve vývoji dítěte. Předškolní děti by se měly setkat s rizikem a naučit se s ním pracovat. Jančaříková a Kapuciánová (2013) udávají, že děti, které si nedokáží udělat vlastní úsudek o svých schopnostech, mohou mít vysokou úrazovost. Dospělí by si tudíž měli uvědomit, že bránění dětem před viditelným rizikem je nemusí uchránit před skrytým rizikem. Riziko je vlastně pro děti výzvou. *Děti potřebují stále nové výzvy, aby mohly vyzkoušet své síly a používat své smysly* (Gründler a Schäfer, 2010, s. 29). Worroll a Houghton (2019) uvedli, že výzvy vedou k tomu, aby se děti dokázaly v přírodě postarat samy o sebe. Zasahnout bychom měli pouze *ve chvíli, kdy se jedná o něco závadného nebo nebezpečného* (Worroll a Houghton, 2019, s. 10).

1.4.3 Bezpečnostní normy

Bezpečnostní norma se u zařízení venkovních hracích ploch v ČR opírá o ČSN EN 1176 – 1 (zařízení pro děti do 36 měsíců, zařízení pro starší 36 měsíců, zařízení pro děti se zdravotním handicapem) z pohledu respektování věkových zvláštností dětí, splňovat normy musí i z pohledu k prevenci úrazů, i z pohledu k požadavkům zdravotní nezávadnosti. Další normy ČSN EN 1176 a ČSN EN 1177 se zabývají režimem údržby a kontrol venkovních hracích ploch a vše je následně uvedeno v provozním řádu. Dalším nepostradatelným požadavkem je zdravotní nezávadnost použitých materiálů pro výstavbu ploch a zařízení hracích ploch – doložení o zdravotní nezávadnosti výrobku, a to ve smyslu zákona č. 22/1997 Sb., *Zákon o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů*, dále nařízení č. 173/1997 Sb., *kterým se stanoví*

vybrané výrobky k posuzování shody se změnami: 174/1998 Sb., 323/2002 Sb., 88/2010 Sb., 450/2016 Sb.

1.5 Živly

Základními složkami světa jsou podle starověké filosofie oheň, vzduch, voda a země a pomocí těchto jevů jsou vykládány přírodní jevy. Počet čtyř živlů není jen tak vymyšlený, ale opírá se o světové strany, které děti také zajímají. Všechny čtyři živly jsme schopni na školní zahradě sledovat, vnímat je. Děti v mateřské škole by tak měly dostat šanci, seznámit se se všemi živly, vážit si přírodních jevů a respektovat je. Pomocí živlů vysvětlíme dětem vzájemnou propojenost živé a neživé přírody. Pokud budou mít možnost živly sledovat, provádět pomocí živlů konkrétní činnost, lze tak ovlivnit jejich vztah ke světu všeobecně a vést je k poznání zákonitostí přírody. Vošahlíková (2010) ve své studii uvádí, že lze živly krásně propojit i s ročními obdobími.

Obrázek 2: Roční období a živly

Zdroj: Vošahlíková, 2010, s. 46

1.5.1 Vzduch

Vzduch všichni potřebujeme k dýchání. To ví už i leckteré malé dítě v mateřské škole. Pokud chceme děti seznámit se vzduchem, měli bychom dle Jančaříkové (2010) s nimi mluvit o větru, vichřici, hurikánu, o počasí všeobecně. Se zvědavými pak o atmosféře. Pouštět s nimi draky, vyrábět letadla a vznášedla, mluvit s dětmi o hmyzu a ptácích, o znečištění vzduchu, ale zároveň i vztahu vzduch-oheň (oheň nemůže hořet, pokud k tomu nebude mít dobré podmínky, tj. vzduch-kyslík) nebo vzduch-voda (ryby dýchají kyslík přes žábry). Pokud bychom chtěli zjistit při venkovním pobytu-na zahradě třeba sílu větru, potřebovali bychom k tomu vhodné prostředky potřebné ke zjišťování

větrných zákonitostí. Jančaříková a Kapuciánová (2013) se v další publikaci shodli na umístění větrné korouhvičky na střeše mateřské školy nebo zavěšení větrné zvonkohry na dobře viditelném a zároveň větrném místě.

1.5.2 Voda

Voda je vzácná a musíme s ní šetřit-to se učíme již od útlého věku. Poslední desetiletí podzemní vody ubývá. Pokud chceme, aby se děti více seznámily s živlem voda, je dle slov Jančaříkové (2010) zapotřebí umístit na zahradu nádrže na vodu různých velikostí a pomocí nich s dětmi sledovat proměnu vody v led a páru (a zpět). Seznámit děti s vodními živočichy a nechat děti za teplých slunečných dní hrát si s vodou. Naopak za zimního počasí stavět s dětmi iglú či sněhuláky. Umístěním vhodného korýtka na vodu či sudu na dešťovou vodu můžeme vše předcházející demonstrovat.

1.5.3 Oheň

Staré přísloví zní: Oheň je dobrý sluha, ale zlý pán. I taková přísloví by měly děti znát. Pokud nám bude oheň sloužit, zahřeje nás, připraví nám jídlo, ale pokud se stane pánem, vše spálí a na to bychom měli děti předem upozornit. Aby se děti seznámily s živlem oheň, je zapotřebí umístit na školní zahradu ohniště, které nám poslouží při slavnostních příležitostech, které zařijeme spolu s dětmi a jejich rodiči. Jančaříková (2010) uvedla témata, o kterých si můžeme společně s dětmi povídat: o bouřce a blesku, sopce a sopečné činnosti, to můžeme vyzkoušet i prakticky pomocí experimentů. Zároveň sem patří elektřina a motory, úspora energie či tepelné a větrné elektrárny. V malých skupinkách můžeme dětem na vhodném místě a za dostatečné bezpečnosti umožnit škrtnutí si sirkou nebo podpálit oheň na ohništi. Ukážeme tak dětem, jak správně přikládat, jak správně rozfoukat plamínek a samozřejmě, jak oheň uhasit.

1.5.4 Země

Ano, i půda je pro naše lidstvo velmi důležitá. Děti by měly mít dostatek příležitostí prozkoumat různé půdní typy. Děti si na venkovní hrací ploše mohou hrát s blátem či jílem na pískovišti, na blátovišti a kameništi. Mohou kopat jámy a jamky, hrát kuličky. Příležitostí k získání dalších vědomostí je zapojit děti do nošení zeminy z kompostu ke

stromům a květinám. V dobře obdělané půdě se bude dařit i rostlinám a plodům. Děti mohou sbírat bylinky, sušit je a ochutnávat i plody svépomocí vypěstované. Povídat si podle Jančaříkové (2010) můžeme společně o zemětřesení a sopečné činnosti či sesuvech půdy. Se zemí se pak pojí i pohádky, které můžeme dětem při venkovním pobytu, na zahradě vyprávět. Děti můžeme seznámit s pohádkami o pokladech, nalezištích, hornictví a hutnictví. Zkoumat se dají i nerostné suroviny a drahé kovy.

1.6 Smyslová vnímání

Zahrada je místo, kde využijete všechny svoje smysly. Ochutnávejte, dotýkejte se, poslouchajte, občas si přivoňte, pozorujte (Blahušová 2018, s. 12).

Zahrada nám poskytne nejen rozvoj všech typů inteligence (jazyková, logicko-matematická, pohybová, hudební, výtvarná, prostorová, personální-emoční inteligence a přírodovědná), které zmiňuje Jančaříková a Kapuciánová (2013), ale zejména rozvoj smyslového vnímání. Abychom při vytváření zahrady zajistili všechna smyslová vnímání, je nutné pamatovat na řadu věcí. Požadavek na rozvoj všech smyslů, jejich využívání a trénování se v souvislosti s environmentální výchovou objevuje čím dál častěji. Nejvíce se požaduje pozornost u nedostatečně rozvíjených či monotónně rozvíjených smyslů (čich, hmat, sluch). Naše smysly by měly být i náležitě chráněné, učitelky by měly děti s těmito riziky seznamovat (poslouchání hlasité hudby, sledování obrazovky zblízka).

1.6.1 Zrak

Zrakové vnímání tvoří velmi důležitý předpoklad pro úspěšné zvládnutí výuky čtení, psaní a počítání (Žáčková a Jucovičová, 2015, s. 13). Zrak ale nepotřebujeme jen k učení, ale i k tomu, abychom se něco dozvěděli a naučili. Říká se, že očima i jíme. Pokrm, který si sami připravíme a na talíři hezky vypadá, nám více chutná. Očima si můžeme zlepšit i náladu. Pokud se nám zahrada zazelená, různě barevně rozkvetne a bude domovem pro hmyz, vodní živočichy či ptáky, budou naše oči i oči dětí „pohlazené“. Pohlazení to bude nejen pro oči, ale i pro duši.

1.6.2 Sluch

Žáčková a Jucovičová (2015) ve své publikaci uvádí, že je sluchové vnímání společně se zrakovým vnímáním důležité pro správné psaní diktátů a čtení. Sluchové vnímání tak pilujeme pro další dovednosti, které budou děti potřebovat na základní škole. Ticho, ale i hluk můžeme vnímat na venkovní hrací ploše školní zahrady. Rozeznáváme zvuky, které vydává hmyz. Na zahradu umístíme hmyzí domečky. Zasadíme levandule, které přilákají včelky a můžeme se učit poznávat a rozlišovat hlasy ptáků.

1.6.3 Čich

Výborným záměrem pro rozvoj čichového vnímání je podle Hagenouw (2006) vhodný výběr vůní. Mnoho bylinek na vaření či léčivých bylinek je aromatizovaných a lze je tak využít jako voňavé dárečky či k zútulnění třídy. Dětem se tato činnost bude velice líbit. Vše se však odvíjí od dětí navštěvujících mateřskou školu. Ohlídáme, zdali jsou či nejsou alergické na pyl. Aby nás vůně zašimrala v nose, je vhodné vytvořit na zahradě prostory pro záhony a dále umístit květináče různých velikostí a tvarů po celé zahradě, a to podle potřeb daných květin, bylin. Nejedná se ale vždy jen o vůni, kterou můžeme na zahradě najít. Překvapit nás může i nevábná vůně – aroma z kompostu, pokud se o něj správně nestaráme.

1.6.4 Hmat

Jak rozvíjet hmat na zahradě popisuje Hagenouw (2006) ve své knize jako dotýkání se rostlin, keřů a stromů. Na záhony pak můžeme umístit rostliny se zvláštními vlastnostmi, které překvapí nejen děti, ale i dospělé. Tyto rostliny mají legrační tvary nebo nám slouží jako hračky – lampionky či stříbrné penízky. K rozvoji hmatového vnímání je vhodné i blátoviště či jemu podobný materiál, který rozvíjí jemnou motoriku. Děti dnešní digitální doby již nemají takový kontakt s elementem země jako měli jejich rodiče a prarodiče. Proto je důležité, je dovést k přímému kontaktu se zemí a podpořit tak jejich smyslové vnímání.

1.6.5 Chuť

Chuťové pohárky, díky nimž vnímáme chuť, máme v dutině ústní všichni. Každému z nás ale chutná něco jiného. Není vhodné dětem vnucovat každou potravinu, kterou společně vypěstujeme na pozemku školní zahrady. Rozhodnutí necháme na nich. Ze zahrádky tak můžeme získat zeleninu, ovoce, bylinky na vaření či léčivé bylinky, které ve školní kuchyni využijeme k výrobě různých pomazánek či k obměně pitného režimu. Jančaříková (2010) nabízí využití ochutnávání pokrmů se zavázanýma očima v rámci inspirace a nápadů. Ani zde nezapomínáme na alergie u dětí. Pro poznání a rozlišení různých chutí využijeme plody z ovocných stromů, keřů, záhonů na zeleninu či spirál a truhlíků na bylinky.

1.6.6 Vnímání krásy

Ještě jednu možnost vnímání může člověk prožívat. Jedná se o estetické vnímání, které vzniká v závislosti na lidské činnosti, přičemž vzniká estetický zážitek, jenž je podporován smyslovým vnímáním. Mišurcová (1974) ve své knize zmínila, že *estetická výchova je důležitý činitel pro citový rozvoj dítěte. Dále je nezbytná pro všestranný a harmonický rozvoj osobnosti, jejíž základy se utvářejí právě v předškolním věku* (Mišurcová, 1974, str. 9). Estetické vnímání souvisí se vztahem člověka ke světu, což má oporu i v RVP PV v oblasti *Dítě a svět*. Vnímání krásy nebo krásna úzce souvisí s fantazií, myšlením a celkově lidskou osobností. Člověk tak může ovlivnit svůj postoj ke světu, přírodě, ke společnosti, ale i k sobě samému, pokud rozvíjí své myšlení, citění i vůli a otvírá se široké možnosti chápání a prožívání světa a svého okolí. Estetický cit proto máme každý jiný. Někdo shledává krásné to či ono, ale jiný to krásné vidět nemusí. Od narození na člověka působí mnoho činitelů, jenž ovlivňují jeho estetické vnímání.

Opět je zde vhodné citovat Platóna, jenž není s antickou estetikou spojován náhodou. Citát: *Kdo se vzdělává jen tělesně, stává se příliš hrubým; kdo se omezuje na muzické vzdělání, stává se změkčilejším, než je mu prospěšno* (Platón, 2021), předběhl svou dobu a dává nám na vědomí, že něčeho moc a něčeho málo není nikdy v rovnováze. Člověk by měl vnímat od všeho něco, aby dokázal vnímat krásno v plném rozsahu tak, jak mu to dovolí jeho vlastní osobnost, jeho schopnost vnímání.

2 VENKOVNÍ HRACÍ PLOCHA

Když se díváte na děti, jak si hrají venku, dělají tolik fyzicky náročných úkolů – celé hodiny běhají, kopou, lezou. Kdybyste jim řekli, aby to dělaly, neposlechly by vás. Chtějí to dělat, protože si hrají. Takovou úroveň fyzické aktivity nedostanete nikde jinde. – Penny Wilson, 2010 (Daniš, 2016, s. 23).

2.1 Konstrukční prvky

Základem všech vhodných úprav zahrady je snaha o pestrost prostředí. Zahrada by měla být podle Gründler a Schäfer (2010) rozčleněna přirozenými bariérami do různých zákoutí. Nejvhodnějšími jsou zákoutí s kameny, babiččina zahrádka léčivých bylin, kompost, potůček či vodní nádrž, blátoviště, kameniště, pískoviště nebo stromy na lezení. Herní prvky by rozhodně neměly chybět. V přírodní zahradě by měly být na jejich výrobu upřednostněny obnovitelné materiály-dřevo před neobnovitelnými-plasty. Pokud je pozemek venkovní hrací plochy svažité a je možné umístit na něj klouzačku, je vhodné umístit klouzačku širokou pro dvě děti. Při uměle vytvořeném kopečku můžeme předem přemýšlet o možnosti částečného zasazení roury do země, aby vznikl pro děti další herní prvek. Při plánování vodní a pískové zóny je důležitá otázka vodního zdroje. Získávat vodu z vodovodu je drahé, ale zároveň ekologicky sporné ve smyslu ekoškoly. Vhodné je využití svodu dešťové vody do sudu či do cisterny, pokud to prostory umožňují.

2.1.1 Hlína-hliniště-blátoviště-kopečky-písek

Materiál získaný z elementu země se hodí k zapojení všech smyslů. Nejvíce hmatu, zraku a čichu. Při využití vody zapojíme sluchové vnímání. U menších dětí často dochází k zapojení dalšího smyslu-chuti. Hlína/blátoviště-bahno je spoluhráč, který nás vede zejména k tvořivosti, a proto ruku v ruce jde voda a hlína. V hlínové zóně lze vytvořit budovy, cestičky, postavy. Děti rozvíjí tvořivost, využívají fantazii a samozřejmě dochází ke zpevnění pohybového aparátu. Burešová (2010) uvádí, že hliniště je tzn. záhon „nikoho“. Jedná se o cvičnou plochu obklopenou lavičkami, kde se mohou děti učit sázet rostliny. Kopečky – *Kopečky a prohlubně s mírnými a příkrými svahy, celkově nebo*

částečně osázené a doplněné balvany, kládami či obřími kořeny, formují krajinu. Ta motivuje děti k pohybu a poskytuje jim podněty k nekonečné řadě experimentů s gravitací. Děti přitom rozvíjejí svůj smysl pro rovnováhu, který je úzce spojen se smysly zraku a sluchu a který definuje vztah člověka k zemské tíži a fyzickému okolí (Gründler, Schäfer, 2010, s. 35). Písek – pískoviště na venkovní hrací ploše bývá většinou vybaveno praným říčním pískem, který nelepí a nezanechává špínu na oblečení. Nelze z něj však tvořit tak dobře jako z jílového písku, který však nemusí vyhovovat z pohledu pedagogů či rodičů. Pokud ale pochopí, že intenzivní volná hra má vyšší cenu než čisté oblečení, lze dle Gründler a Schäfer (2010) problém lehce vyřešit, a to vhodným ochranným oblečením.

2.1.2 Kámen a voda

Voda je pro zahradu požehnáním nejen z pohledu zalévání, ale i pro zlepšení klimatu a zpříjemnění pobytu v zahradě. Podle celkové rozlohy zahrady vytváříme jezírka či potůček nebo využíváme pouze fontánky či korýtko na vodu. Kámen a voda nám pomůže rozvinout všechny smysly. Všudypřítomný kámen dá dětem mnoho příležitostí ke hře, avšak stejně jako u vody se naskytá důležitá otázka: bezpečnost dětí. Jak již ale bylo uvedeno, riziko je podle Jančaříkové a Kapuciánové (2013) nepostradatelné ve vývoji dítěte.

Kameniště – bude z pohledu dětí vyhovující, pokud bude obsahovat různorodé a různě velké kameny. Mohou z nich stavět, tvořit, vymýšlet hry-fantazii se meze nekladou. S vhodnými kameny a kamínky mohou stavět stavby z kamenů, tzv. mužiky.

Obrázek 3: Mužici

Zdroj: Jančaříková, 2010, s. 81

Potok či jezírko – pokud nám prostor venkovní hrací plochy dovolí, je možné vybudovat uměle vytvořený potok či jezírko. Esteticky nám prostor zvýrazní, avšak z pohledu nebezpečí/rizika nemusí být tento prvek žádoucí do prostor mateřské školy.

Korýtko na vodu více vyhovuje bezpečnostním nárokům, nemusí zabírat velkou plochu zahrady, dotváří estetický pohled zahrady a umožňuje nám vnímat vodní faunu.

Obrázek 5: Potok

Zdroj: Voda v zahradě a vodní zahrady, 2019

Obrázek 4: Jezírko

Zdroj: Voda v zahradě a vodní zahrady, 2019

2.1.3 Dřevo

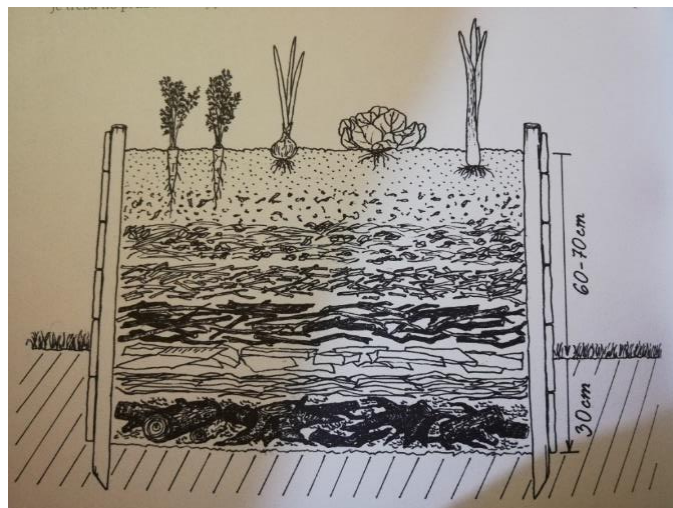
Kmeny stromů a keře mohou pomoci k přehrazení různých zákoutí. Děti se mohou mezi keři skrýt, takže poslouží i jako hrací prvek a ve správný čas využijeme jejich plody ke konzumaci. Ovocný sad je vhodné mít na školní zahradě nejen kvůli mlsání, ale i k pozorování střídání ročních období v přírodě. Stavbu ptačí budky a krmítka lze využít ke společné práci rodičů a dětí v rámci některé akce pořádané mateřskou školou. Poté se mohou zanechat zavěšené na stromech v zahradě a děti mohou sledovat pohyb ptáků. „Divočinka“ – tak je nazývané zákoutí se starými dřevinami (kmen s kořeny může, jak tvrdí Gründler a Schäfer (2010), poskytnout lesní správa, jen je důležité jej dobře umístit a upevnit do země). Mrtvé dřevo a kamení, kde se dobře žije ještěrkám a broukům, by nemělo chybět v přírodní zahradě. Klidová zóna nebo také sedací zóna se zelenou střešou/pergola, je místo, kam se za horkých letních dnů mohou děti uchýlit do stínu. Lze ji využít nejen k nalezení klidu, jako prostor k povídání si, ale i ke společným hrám. Herní prvky by byly nejvhodnější z dřevěného materiálu s odpovídajícím atestem. Hmatová stezka je kombinací všech předcházejících přírodních prvků.

Pomocí dřevěných tyčí lze připravit i konstrukci pro fazolové týpí. Jak na fazolové týpí nám popisuje Bradley (2020). Je zapotřebí vyznačit na vhodném místě kruh, vykopat kolem dokola brázdu asi 10 cm hlubokou. Tyče zapíchat do vyhloubené brázdy a horní konce tyče svázat. Tyčky je poté důležité zasypat hlínou a do ní zasadit fazole. Jen nesmíme zapomenout nesázet tam, kde bude vchod. Děti poté mohou sledovat, jak se fazole vinou kolem tyčí.

2.1.4 Záhonky

Záhonky jsou vhodné k pěstování různých druhů zelenin či jedlých rostlin-bylin. Pro snadnější a příjemnější práci na záhonech se doporučují vyvýšené záhonky. Blahušová (2018) doporučuje výšku záhonu v rozmezí 60 až 70 cm a šířku ne více než 130 cm. Do výšky není započítána hloubka základové jámy, kterou je vhodné vykopat do hloubky 30 cm. Záhon je vhodné vyložit kusy dřeva, větvemi, kartonem, drny obrácenými trávou dolů, zahradním odpadem jako je listí a další organické zbytky. Vrchních 20 cm by mělo obsahovat zeminu s kompostem, který můžeme mít založený na školní zahradě.

Obrázek 6: Záhon

Zdroj: Blahušová, 2018, s. 208

Pro první rok pěstování je podle slov Blahušové (2018) vhodné využít teplomilné rostliny jako rajčata, okurky nebo tykve. Další roky pak pěstovat jakoukoliv jinou zeleninu (fazol, hrách) či bylinky.

2.1.5 Vrbové stavby – teepee

Vrbové stavby je možno budovat na jaře od února do dubna a na podzim od října do prosince (Gründler a Schäfer, 2010, s. 38). Vrbové proutí lze sehnat zdarma u správy silnic, povodí řek, u městských úřadů a ochránců přírody. Z vrbového proutí se dá vytvořit celá řada herních prvků. Použít se dá do plotů, jako ohraničení herních zón, ke stavbě teepee, vrbových tunelů, úzkých vrbových chodbiček či pro výstavbu stabilnějších domečků, které se mohou omítnout směsí jílu a slámy.

2.1.6 Kompost

Pomocí kompostu děti získávají povědomí o koloběhu látek v přírodě. Kompost by měl být vhodně umístěn co nejbližší domu, avšak ve stínu, polostínu a v závětrří. Svoboda (2009) doporučuje založení kompostu přímo na zahradní půdě, aby se k němu dostaly žížaly a jiný hmyz. Vedle kompostu je pak vhodné skladovat slámu, která neutralizuje zápachy z kompostu a zároveň prostor esteticky vyladí. Děti se pak učí, že do kompostu patří vše, co je přírodního původu – rostliny napadené různými chorobami, listí, domácí zbytky – ovoce, zelenina, čajové sáčky, kávové zbytky, skořápky od vajíček a zbytky jídel. Pokud nemáme možnost mít kompost venku, dá se využít vermikompostér s žížalami, který mohou děti pozorovat a starat se o něj přímo ve třídě. Nezapáchá a tzv. žížalí čaj je považován za nejučinnější organické hnojivo, které lze následně využít jako hnojivo zahrádek.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Nejen městské mateřské školy mohou chtít vybudovat novou venkovní hrací plochu z přírodních materiálů, v přírodním či moderním stylu. Možností pro revitalizaci školní zahrady je mnoho. Vzhledem k přetechnizované době je vhodné z větší části přenést vyučování do venkovních prostor mateřské školy a přírody vůbec. Děti se tak mohou zabavit v moderním stylu či se více sžít s přírodou, poznávat její zákonitosti a jak uvádím v teoretické části, zeleň je pohazení nejen pro oči, ale i pro duši.

3 FORMULACE PROBLÉMU

Zahrada MŠ Rabí momentálně nevyhovuje svým vybavením pedagogickým záměrům ani dětem samotným, a proto se autorka rozhodla vytvořit návrh revitalizace, který by mohl tuto situaci změnit.

3.1 Výzkumný problém a cíl práce

Výzkumným problémem bakalářské práce je zjistit, jaká zahrada by měla vzniknout pod Mateřskou školou Rabí.

V praktické části bude cílem zjistit, jak by zahrada měla po revitalizaci vypadat. Výzkumná otázka tedy zní: *Jakou školní zahradu by si představovaly děti, zaměstnanci a zřizovatel mateřské školy a jaké změny by na školní zahradě očekávali?* Praktická část bude doplněna vytvořením revitalizačního návrhu.

Teoretická část se odvíjela od dokončeného předvýzkumu. Následně se autorka zaměřila na naplnění RVP PV, bezpečí a pobytu dětí venku, na přírodní materiály a přírodní styl všeobecně.

Cílem práce je předložení návrhu školní zahrady mateřské školy a rozvoj environmentálního vzdělávání v Mateřské škole Rabí.

3.1.1 Výzkumné otázky

Autorka si předem určí cílovou skupinu, které položí stejné základní otázky, zřizovateli položí o jednu základní otázku víc.

- *Jak jste spokojen/a s dosavadním stavem školní zahrady Mateřské školy Rabí?*
- *Co byste v zahradě nechal/a? Co byste odstranil/a?*

- *Jak byste chtěl/a, aby vypadala zahrada v mateřské škole?*
- *Otázka na zřizovatele: S jakým rozpočtem od zřizovatele by mohla mateřská škola při revitalizaci zahrady počítat?*

3.2 Výzkumné metody

Nejdůležitější pro naplnění cíle je získání potřebných informací, proto se autorka před výzkumnou částí rozhodovala mezi kvantitativním a kvalitativním výzkumem.

Výzkumné metody v pedagogických vědách sepsali Peter Gavora (2010) a Roman Švaříček, Klára Šedřová a kol. (2007). Gavora (2010) ve své publikaci popisuje dva různé pohledy na výzkum, Švaříček a Šedřová (2007) popisují jen jeden výzkum, kvalitativní.

3.2.1 Kvantitativní výzkum

Peter Gavora (2010) ve své publikaci popisuje pohled, který se zaobírá čísly – kvantitativní výzkum – kde se výzkumník snaží být nestranný, snaží se udržet si odstup od výzkumných jevů. Výzkumnou metodou zde bývá dotazník nebo sebehodnotící škály. Výzkumník si zkoumané osoby vybírá podle různých požadavků, oslovuje jistý typ populace, která je pro zkoumaný problém stěžejní. Hlavním cílem kvantitativního výzkumu je *třídění údajů a vysvětlení příčin existence nebo změn jevů* (Gavora, 2010, s. 36).

3.2.2 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum pracuje se slovní podobou a podle Gavora (2010) naopak sblížuje výzkumníka se zkoumanými osobami, s konkrétní situací, do které se výzkumník snaží blíže prostoupit, poznat ji a lépe ji popsat. *Jde o popis, který je výstižný, plastický a podrobný* (Gavora, 2010, s. 35). Výzkumnou metodou zde bývá interview. Obsahem interview jsou otázky a odpovědi. Autor tuto metodu používá k hlubokému proniknutí do konkrétního problému. Jedná se zde o podrobný popis daného problému. Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, jak on chápe svá vlastní hlediska-jak on vidí danou problematiku.

Švaříček a Šedřová (2007) popisují, že *kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený*

na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 17).

3.2.3 Použitá metodika

Autorka se rozhodla ve své práci využít kvalitativního výzkumného šetření, které jí přiblíží k jejímu cíli. Ve výzkumné části bude použito individuální polostrukturované interview, přičemž se předem stanoví několik základních otázek a další otázky budou vznikat během interview. Někteří autoři používají i slovo rozhovor, ale podle Gavory (2010) se jedná o interview, jenž dobře mapuje danou problematiku, o kterou se výzkumník zajímá. Autorka proto osloví šest zainteresovaných osob a požádá je o interview. Všechna interview budou nahrávána na diktafon a kódovaná.

Na interview s učitelkou bude následně pomocí kódovaného interview (příloha č. 1) ukázáno, na čem se dotazovaní shodli či neshodli. Autorka pomocí kódovaného rozhovoru zjistí, jak jsou dotazovaní spokojeni či nespokojeni se stávajícím stavem školní zahrady, co by na zahradě zanechali a co nikoliv a jak by si představovali revitalizovanou školní zahradu. U zřizovatele autorka vysloví ještě jeden dotaz, který se týkal finanční stránky možné revitalizace školní zahrady MŠ Rabí.

K dosažení cíle pomohou autorce i děti z mateřské školy, pro které bude zahrada revitalizována. U dětí autorka využije rozhovoru (nejedná se o interview s předem danými otázkami) a následně za jejich pomoci dojde k vytvoření projektu-návrhu zahrady. Bude vytvořena dětská představa školní zahrady.

3.3 Položené otázky v interview

Skupině dotazovaných byly individuálně položeny základní výzkumné otázky. Interview byla zaznamenávána na diktafonu. Jedno z interview je uvedeno kódované (příloha č. 1). Autorka všem dotazovaným položila stejné otázky, zřizovateli položila otázku navíc. Pokud potřebovala některou část interview vysvětlit či potvrdit, položila během interview další doplňující dotazy.

3.3.1 Průběh interview

Všechna interview proběhla nezávisle na sobě. Interview se čtyřmi zaměstnanci se uskutečnila na půdě Mateřské školy Rabí a se dvěma zástupci zřizovatele v prostorách Obecního úřadu Rabí. V úvodu každého interview byl autorce udělen souhlas s nahráváním.

Autorka v této části práce přináší důležité informace ze třech základních výzkumných otázek, které v interview zaznamenala. Odpovědi vyhodnotí a v závěru celkově popíše.

1. Jak jste spokojen/a s dosavadním stavem školní zahrady mateřské školy Rabí?

A: *Máme prostornou zahradu ... záhonky ... ohniště, malinkatej hmyzí hotel ... boudu na hračky spojenou s malým přístřeškem a kuchyňkou. Pískoviště, houpacího koně, dráhu pro auta a dva velké kompostéry. Podle mě je tu málo hracích prvků pro děti a ty stávající jsou už ve špatném stavu ... potrhaná plachta na pískovišti a okraje pískoviště se odlamují ... největší problém bouda ... je umístěna úplně nevhodně ... chybí mi tady voda na zalévání a stín.*

B: *Tak teď je to upravený ... těch hracích prvků je tam teďko málo ... se mi tam nepasovalo ... to zastínění toho pískoviště. To zastínění vůbec není funkční.*

C: *... není zařízena pořádně ...je tady písek ...to ... je dobrý. Je tam chaloupka, kde jsou uloženy hračky ... chybí mi tam kolotoč, spoustu nějakých jiných prostě hraček nebo prostě těch prolezaček ... I nějaká odpočinková zóna, prostě něco s vodou, nějaký krmítka víc pro zvířátka ... více stromů, keřů.*

D: *... velký prostor, aby se děti rozběhly. Že jsou tam ovocný stromy ...*

E: *Tak s dosavadním stavem jsem v uvozovkách spokojen, ty uvozovky jsou především z toho důvodu, že minimálně rozloha té zahrady ... Každopádně je spoustu věcí, který se nechá ještě vylepšit, změnit a přizpůsobit těm dnešním trendům.*

F: *... je dost zeleně ... na druhé straně by tam mohlo bejt víc herních prvků pro děti, a i okrasná zeleň nějaká, ne jenom ovocný stromy.*

Závěr z odpovědí:

Všichni dotazující se shodli na tom, že je na školní zahradě málo hracích prvků. Vyhovuje jim velký prostor zahrady, ale mají problém s umístěním zahradního domku, který přepažuje zahradu na dvě půlky. Stromy a zeleň všeobecně je také potřeba obnovit.

2: Co byste v zahradě nechal/a? Co byste odstranil/a?

A (zanechat): *Určitě bych tam nechala stromy ... je aspoň trošku stínu, ohniště, jenom jeden kompostér, protože ty tady vyloženě překáží, děti po nich lezou a není třeba tak velký kompostér. Zahrádku, pískoviště, koně a dráhu pro auta, ale chtěla bych, aby v zahradě zůstalo zůstatek místa pro běhání.*

AA (odstranit): *jeden kompostér, protože dva tady vyloženě překáží.*

B: *Pískoviště, přendanej ten altán ... To ohniště ... tu hrací plochu na ty různý pohybový a míčový hry*

BB (odstranit): *... nic, jen opravit.*

C (zanechat): *... to pískoviště ...ten oheň ... stromy ... ty malý záhonky... ta chaloupka taky, mohla by se třeba samozřejmě zrekonstruovat.*

CC (odstranit): *... nemyslím si jako že vysloveně odstranit ... možná nějaký stromy, který ... neplodí možná tady část toho keře.*

D (zanechat): *Určitě bych dala tu boudičku, která tam ted'ko je, bych dala, situovala bych jí na jiný místo ... Přidala bych tam nějaký věci, kde třeba děti můžou pozorovat zvířátka, ať už to jsou brouci, motýlky...*

DD (odstranit): *Nic.*

E (zanechat): *... ještě bych to doplnil ... možnosti, který je budou učit nějakým dovednostem, práci s vodou ... Ale ne cíleně ty děti bavit nějakým už hotovým prvkem.*

EE (odstranit): *... zredukoval počet stromů ... určitě bych obměnil stromy.*

F (zanechat): *Zanechal bych tam jak je to složení, ale trošku to upravit.*

FF (odstranit): *Ještě několik stromů.*

Závěr z odpovědí:

Většina dotazovaných by školní zahradu spíše doplnila, než aby něco odstranila. Odpovědi poukazují na vhodně zvolené prvky, které je ale zapotřebí doplnit. Pokud by přeci jen něco odstranili, tak by to byly stromy a jeden kompostér.

3: Jak byste chtěl/a, aby vypadala zahrada v mateřské škole?

A: ... místo ty boudy velkej altán, klidně by mohl být u prostředku zahrady ... by měl ty sloupy, aby bylo všude vidět. Dalo by se tam sedět, kde bysme se mohli vlastně se vyučovat, hrát si, zpívat, malovat, ale i svačit ... potůček, umělý potůček s vodou, kde by děti mohly prostě posílat lodičky ... Kopec a nahoře dalekohled ... Nový houpačky, prolízačky, taky by se mi líbil ponk pro kluky, nová kuchyňka pro holky ... z proutí (vrbové) přístřešek, iglú nebo taková nákej stan.

B: ... pískoviště zachovat, altán nechat a předělat, ta hrací plocha, aby tam bylo místo na ty míčový hry a běhový hry ... stromy už žádný víc nekácet a nějaký kout zřít, aby si tam ty děti mohly zalézt ... loď nebo mašinka nebo něco, aby prostě si ty děti takovou svou tvořivou hru rozvíjely.

C: Přírodu ... kdyby tam byl nějaký kolotoč ... tyhle.. ty prolízačky různý ... z kamenů ... iglú veliký ... proutí. To si myslím, že by se i líbilo těm dětem.

D: ... přírodní prvek ty zahrady ... vychovávat k nějaký ekologii nebo k lásce k přírodě ... aby to byly dřevěný prvky, dřevěný prolejačky... já bych to ... rozdělila na tu zónu ... pracovní, ... záhony, kde by si vlastně ty děti zasely semínka a viděly by, jak třeba ty ředkvičky rostou. ... stromy že by viděly. Jaro, léto, podzim, zima jak se mění, jo, potom by se mi tam třeba i líbilo ... Ten kompostér, to je tam taky dobrý. Jo a třeba u toho ten táborák ... odpočinková, dejme tomu ... veliká nějaká síť, kam by si vlezly nebo ty teepeečka se mi hrozně líbí, ty dřevěný ... chodníček ... velký kameny, malý kameny, jak potom jdou ... fontánka nebo kde by děti mohly ráchat, když bude léto, pěkný počasí ... ty kůly různě... v tej zemi.

E: ... boudičku bych dala na jednu stranu ... teepee z klacků ... děti mají rádi ty domečky, dělat si v těch domečkách a je to fajn i v létě na stín. Noo, pak nějaký jako, ne prolejačky, ale třeba provazový houpačky, to by bylo fajn, a i ty prolejačky.

F: ... modernější herní prvky ... pískoviště, že jo, to by zasloužilo rekonstrukci, ta bouda by mohla bejt klidně na jiném místě ...

Závěr z odpovědí:

Z odpovědí je zřejmé, že si dotazovaní dokáží představit novou školní zahradu v přírodním provedení. Zanechat by chtěli vše tak, jak je, jen by některé věci přemístili.

4: Kolik byste byl jako zřizovatel schopen vložit financí do mateřské školy?

E: ... řek bych čtyřista tisíc určitě ... nejvíc toho materiálu a respektive financí bude obnášet právě to oddělení ... plotem dřevěným, ... nějaký ty prvky, kuchyňky, různých pultíků pracovních Takže čtyřistatisíc bych si představoval, ... že reálně se nechá investovat. ... Takže čtyřistatisíc není konečná částka.

Závěr z odpovědi:

Zřizovatel si je vědom, že uvedená částka čtyřistatisíc nemusí být konečnou částkou při revitalizaci školní zahrady, což je pro mateřskou školu dobré znamení.

3.3.2 Závěrečné shrnutí předvýzkumu

Z výsledků předvýzkumu vyšla vzácná shoda v tom, že přístřešek, který je uprostřed zahrady, není zrovna vhodně umístěn. Brání pedagogickému personálu v rozhledu a ani děti navzájem na sebe nevidí. Přístřešek je však potřebný, poskytuje stín, ale bylo by vhodné ho přemístit na lepší stanoviště. Dále se shodli na obnovení stromů, keřů a celkově zeleně, zanechání pískoviště, ale nutnosti jeho opravy. Dále by mělo dojít k vhodnému doplnění hracích prvků tak, aby zůstal dostatek prostoru pro běhání.

Dále bychom na zahradě mohli nechat vytvořit zóny a sektory, které by děti rozvíjely v rozmanitých činnostech. Výzkum však neprokázal úplnou shodu jako u předchozích výsledků, ale přesto je vhodné je zmínit. Jedná se o zanechání pracovních záhonků, možnost využití vodních toků či jiných vhodných vodních děl, ohniště, kompostéru, provazové houpačky, kuchyňky či hmyzího hotelu. Co se týče herních prvků, nejvíce by byl zájem o vrbové teepee, dřevěné prolézačky, pracovní ponk, skluzavku či kolotoč, ale ani zde nepanovala úplná shoda.

Zřizovatel spolu s místostarostou města Rabí v rámci interview upozornili na možnost přestavby, zvětšení mateřské školy, čímž by školní zahrada přišla cca o pět metrů ze své rozlohy. Jako důležité, což ale neshledávali jako prioritu zaměstnanci mateřské školy, také viděli obnovení oplocení, chtějí nechat postavit nový dřevěný plot, na který by umístili edukační tabule.

3.4 Projekt s dětmi

Pokud chceme, aby se dětem venkovní hrací plocha líbila a bavila je, je podle Burešové (2007) zapotřebí zjistit i jejich názor. Autorka se tudíž zeptala i dětí. Vzhledem ke covidové pandemii byl projekt vytvořen za pomoci jedenácti přítomných dětí.

V mateřské škole se uskutečnil projektový den o školní zahradě. Tři dny byly v čtenářském koutku mateřské školy volně položené knihy, které byly použity pro vznik této bakalářské práce. Děti tak měly dostatek času k prohlížení knih podle svého zájmu a měly i prostor k povídání o tom, co kdo bude chtít. Čtvrtý den byl za pomoci rozhovoru a možnosti výběru z obrázků herních prvků či jiných nabídek vhodných k umístění na školní zahradu dokončen projekt. Děti vybraly, které herní prvky a zákoutí by na zahradu umístily.

Obrázek 7: Prohlížení knih dětmi v MŠ

Zdroj: vlastní foto

3.5 Vyhodnocení pohledu dětí

Z rozhovoru vyplynulo, že jsou za zahradu děti rády, protože mají dostatek prostoru k běhání. Autorka dětem poskytla několik obrázků hracích prvků, relaxačních či pracovních zón a společně s ní následně vytvořily papírový projekt, na kterém děti, pro

lepší přehlednost, postavily mateřskou školu z kostek. Obrázky umisťovaly samy děti na papírový projekt.

Děti se shodly na tom, že jim na školní zahradě chybí skluzavka, teepee, trampolína, kolotoč, blátoviště, lanová houpačka, lanová houpačka z pneumatik, dřevěná loď, edukační prvky či větrný kohout. Zmínily i další věci, které na zahradě již jsou a tím je pískoviště, ohniště a kuchyňka.

Dotazováním se dětí bylo zjištěno, že by na zahradě uvítaly více herních prvků, ale zároveň by chtěly mít i dostatek prostoru k pohybu, běhání.

Obrázek 8: Návrh školní zahrady podle dětí

Zdroj: vlastní foto

3.6 Celkové vyhodnocení výzkumu

Na základě výsledků z interview bylo vyhodnoceno, že všem dotazujícím se zamlouvá příroda, chtějí, aby zahrada evokovala pocit venkovského místa, v němž mateřská škola sídlí. Je tedy na tomto místě vhodné zmínit, že autorka svým předvýzkumem zjistila, že by bylo nejlepší se zabírat přírodní teoretickou částí tak, aby následně korespondovala s praktickou částí a těmto výsledkům by měl odpovídat i návrh školní zahrady.

4 ZAHRADA MATEŘSKÉ ŠKOLY RABÍ

Zahrada Mateřské školy Rabí je velká a prostorná, má lehce svažité pozemek umístěný za budovou školy, na slunném místě s výhledem na hrad Rabí. Má vzrostlé stromy, avšak některé z nich již nenesou plody, ale dále slouží svým stínem.

V současné době zahrada disponuje nízkým počtem herních prvků, jelikož většina byla z bezpečnostních důvodů odstraněna. Z herních prvků zde zůstal houpačí koník a pískoviště, které je potřeba z bezpečnostních důvodů opravit. Na školní zahradě byl umístěn velký kompostér, který však pro svou velikost neplní svou funkci (environmentální) a zbytečně tak zabírá velkou plochu. Postačující by byl druhý menší kompostér, též umístěný v prostorách zahrady. Neplodící stromy (obrázek 9 – stromy značené červenou barvou) byly již pokácené, a tak zbylo jen několik stromů, které by však také potřebovaly omladit. Díky vykácení vznikl momentálně velký prostor pro běhání a různé míčové hry. Dále zahradní domek (přístřešek na hračky a zahradnické náčiní), jež předěluje školní zahradu na dvě části, ohniště, které je hojně využíváno při společných akcích s rodiči a dva nízké pěstitelské záhony, na nichž učitelky spolu s dětmi pěstují jahody, mrkev, hrášek či slunečnice.

Obrázek 9: Skutečný stav zahrady MŠ Rabí

Zdroj: vlastní zpracování

4.1 Revitalizační návrh školní zahrady

Cílem práce je navrhnout environmentální zahradu pro Mateřskou školu Rabí. Návrh školní zahrady, který autorka předkládá, vznikl za pomoci předvýzkumu, kterého se zúčastnilo 11 dětí, na základě interview s šesti zainteresovanými osobami a následném vyhodnocení všech poskytnutých interview. Všichni dotazovaní se shodli na tom, že je školní zahrada prostorná, ale nabízí málo hracích prvků.

Na str.37 této bakalářské práce je popsána zahrada, jak by si ji představovaly děti. Vidíme, že myšlenka dětí je dobrá, protože děti vidí spoustu hracích prvků, které jim chybí. Na tom se shodli i všichni dotazovaní viz interview na str. 32-35.

V následujících částech bakalářské práce budou popsány vhodné změny, které vyplynuly z vyhodnocení všech interview, vybraná zeleň a vodní dílo, které na zahradě tolik chybí, herní prvky, které jsou pro děti žádoucí a dojde k osvětlení pracovních a klidových zón, jež jsou žádoucí z pohledu dotazovaných.

4.2 Změny podle předvýzkumu

Nejdůležitější a nejvíce zmiňovanou věcí předvýzkumu bylo dozajista umístění zahradního domku a dále nedostatek místa, které by sloužilo dětem k ukrytí se před sluncem.

4.2.1 Přestěhování zahradního domku

Primární změna by tedy měla být v jiném umístění zahradního domku, která momentálně zahradu nevhodně předěluje. Ač Jančaříková a Kapuciánová (tato práce, str. 17) tvrdí, že riziko je pro děti výzva a je vhodné mu předcházet, je umístění domku nepraktické i z důvodu bezpečnosti. Vzhledem k výsledkům předvýzkumu se jedná o problém, který zmiňují všichni dotazovaní a lze jej i v rámci zachování domku vyřešit přesunem po pozemku školní zahrady. Na obrázku č. 10 je vyfocena stávající pozice zahradní boudy, která zároveň dětem přináší i tolik potřebný stín. Nutnost zabezpečení stínu je důležité i z hygienických důvodů a bezpečnostních důvodů podle bezpečnostní normy ČSN EN 1176 – 1 (tato práce, str. 17). Zahradní domek je z pohledu dotazovaných

na zcela nevhodném místě, a proto je na obrázku vyznačen i směr a místo, kam by mohl být zahradní domek vhodně přesunut.

Obrázek 10: Stávající poloha zahradního domku a zároveň znázornění vhodného umístění

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.2 Dosažení potřebného stínu

Jak již bylo uvedeno, velkým problémem na stávající školní zahradě je nedostatek stínu. Aby nedošlo u dětí k úžehu, který vede k přehřátí dětského organismu, je nutné zajistit na zahradě funkční zastínění. Citace z vyhlášky č. 410/2005 Sb. (tato práce, str. 16) školnímu zařízení doporučuje dobu pobytu venku zpravidla dvě hodiny dopoledne a již v tuto dobu v letním období je slunce dosti silné. Proto je důležité mít dost místa, kde se mohou děti před sluncem schovat či mít další možnosti, jak je před sluncem chránit. Nefunkční přístřešek, který je momentálně umístěn nad pískovištěm, by bylo možné opět posunout, a to na volný prostor, který vznikl po přemístěné boudě. Zde je zámková dlažba, která by se dala využít jako základ pro tzn. otevřený pokoj pod střechou (obrázek č. 11), ale bylo by důležité dotvořit střechu, klidně i zelenou střechu. Zelená střecha nevyžaduje zvláštní údržbu. Zachycuje dešťovou vodu, čímž odlehčuje kanalizačnímu řádu. Současně dochází k odpařování zachycené vody prostřednictvím listů rostlin, jenž následně ochlazuje a zvlhčuje své okolí. Vznikl by tolik potřebný stín a pod střechou by byl prostor pro dřevěné lavičky k sezení. Místo by sloužilo dětem ke vzdělávacím účelům. Děti by zde mohly svačit, bylo by tu posezení využité při společných akcích s rodiči, které se na školní zahradě často odehrávají.

Výše uvedenými přesuny by vznikla funkční místa, tolik potřebná pro možnost úkrytu před sluncem.

Obrázek 11: Otevřený pokoj pod střechou

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

Zastínění by mělo být přidáno i nad pískoviště. Poloha pískoviště by se zanechala, ale obnovilo by se lemování. Podle finančních možností se buď stávající lem pískoviště jen opraví, nebo bude zcela nahrazen novým olemováním z přírodního materiálu. Autorka v teoretické části popisuje, že je více využíváný praný říční písek než jílový písek, který sice drží tvar, ale ušpiní více dětské oblečení. Dále zmiňuje, že existuje možnost špatně zvoleného oblečení na venkovní pobyt, ale za pomoci rodičů se tomu dá předejít.

Pískoviště je dále důležité zachovat pro správný rozvoj hrubé i jemné motoriky a pro rozvoj dětské fantazie. Jedná se zde o propojení elementů země/vzduch a smyslového vnímání – hmat, zrak, sluch a někdy i chuť. Z předvýzkumu je zřejmé, že i samy děti o pískoviště stojí.

Jako zastínění by stačila sluneční krycí plachta (obrázek č. 12) připojená k akátovým či jiným dřevěným kůlům.

Obrázek 12: Sluneční a krycí plachta

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.3 Zeleň

Aby mohlo dojít k provázání smyslového vnímání zeleně a estetické stránky, bylo by vhodné vysadit v částech zahrady nové keře a ovocné stromy. Zeleň byla v předvýzkumu také hojně zmiňována. Jeden z dotazovaných uvedl, že by bylo fajn, kdyby zahrada měla parkovou úpravu, i když se jedná o školní zahradu. Většina dotazovaných se dále shodla, že zahrada potřebuje nové stromy a keře. Pokud se pořídí keře ovocného typu jako je rybíz, maliny a angrešt či ovocné stromy (jabloň, hrušeň, švestka) využije se zde nejen chuťového smyslu, kdy za vhodně zvolených hygienických podmínek mohou děti jejich plody ochutnat. Hmatový smysl uplatní, když budou plody otrhávat. Děti budou moci sledovat keře a stromy během celého roku, rozvineme tak v nich kognitivní myšlení a sounáležitost s přírodou.

Pořídí-li se okrasné keře, mohou je děti využívat ke svým společným hrám, ale pozor se musí dát na to, aby se jednalo o keře vhodné k umístění na školní zahradu, nesmí mít jedovaté plody.

Obrázek 13: Ovocné keře

Zdroj: <https://www.chatar-chalupar.cz/pece-o-ovocne-kere-a-stromky-po-sklizni>

4.3.1 Teepee

Z pohledu zaměstnanců mateřské školy by bylo pro děti vhodné umístit na zahradu vrbové teepee. I vrbová stavba může být na zahradě umístěna z důvodu tolik žádaného stínu a k vytvoření další zeleně. Zřizovatel v předvýzkumu podotkl, že by bylo vhodné rozdělení zahrady na sektory, tzv. klidové či pracovní zóny. Vrbové proutí může dětem poskytnout obojí, záleží na tom, jak jej budou děti chtít momentálně využívat.

Jedná se o přírodní prvek, který bude dětem růst před očima a děti tak mají možnost sledovat a zjistit, že přírodní materiál je obnovitelný. Děti zde budou moci rozvíjet i svou fantazii. Vrbovým proutím se podpoří také zrakové a hmatové vnímání, které je tak potřebné pro úspěšné zvládnutí výuky čtení a psaní, jenž autorka popisuje v teoretické části.

Obrázek 14: Vrbové teepee

Zdroj: https://www.naplot.cz/vrbove-stavby-nase-realizace?lightbox=image_17b

4.3.2 Záhony

Záhonky na stávající zahradě jsou. Jsou však nízké a vhodnější by tak byly vyvýšené záhony, ať kulaté či hranaté. Umístění by mohlo být též jiné, než je nyní. Založení vyvýšených záhonů je uvedeno v teoretické části této práce, jenž by mohlo být předlohou.

Děti si rády hrají v hlíně. Pomocí elementu země mohou zkoumat, co vše v půdě žije, mohou sledovat život rostlin a zároveň tak zjišťují, jak příroda funguje. Podporuje se u dětí vědomí o environmentální výchově, která je pro jejich budoucnost tolik důležitá a pracovitost, svědomitost a spolupráce mezi dětmi. U společných prací se propojují všechny oblasti z RVP PV.

Obrázek 15: Vyvýšený záhon – kulatý

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.3.3 Bylinková spirála

Zeleň nám vhodně doplní i pěstování bylinek, které se dají následně využít v mateřské škole na přípravu bylinkového čaje či jako přísada do bylinkových pomazánek. U dětí lze pomocí bylinek rozvinout nejen cit pro různé chutě, ale i čichové vnímání, důraz zde můžeme klást i na estetickou stránku.

Při výstavbě bylinkové spirály nám mohou děti pomáhat, a tak se dostojí slov Burešové, že je zapotřebí děti do tvoření něčeho nového zapojit, aby si dokázaly dané věci vážit.

Na zahradě je i záhon s levandulí, který je vhodné zanechat právě z hlediska čichu a estetiky. Zahrada s levandulí podle autorky nijak nenarušuje školní zahradu, ba naopak ji esteticky dotváří.

Obrázek 16: Bylinková spirála

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.3.4 Kompostér

Školní zahrada disponuje dvěma kompostéry. Jedním velkým a druhým menším. Využívají se zejména ve vegetačním období, kdy je zapotřebí udržovat trávu nízkou, z důvodu pohybu dětí na zahradě. Velký kompostér zbytečně zabírá místo a stejně neplní svou funkci. Autorka se ve svém návrhu rozhodla zanechat pouze jeden kompostér a to menší, který nezabere tolik místa a je i reálné, že děti budou moci po správném založení kompostéru sledovat pohyb živých organismů, zjistí správnou funkci kompostéru a nebudou jej považovat jen za lezeckou stěnu.

4.4 Voda na zahradě

To, co na zahradě chybí, spojuje vše předcházející a zároveň se objevilo i v předvýzkumu jako žádoucí, je vodní element. Zahradou neprochází žádné vodní dílo, ale pro potřeby zeleně je voda důležitá. Možností je několik. Aby byla voda na zalévání záhonů, mohlo by se využít dešťové vody, která by se zachytávala do sudu přistaveného a připevněného ke školní budově tak, aby nedošlo k ohrožení dětí. Bezpečnost dětí je na prvním místě. Tato voda by se dala využít k zalévání záhonů či bylinkové spirály.

Vzhledem k bezpečnosti autorka zvolila k umístění na zahradě korýtko na vodu, které bude zachytávat dešťovou vodu. Korýtko na vodu je v návrhu umístěno hned vedle vyvýšeného kulatého záhonu. K sudu u budovy školy by bylo ještě možné umístit nerezové korýtko, kudy by odcházela přebytečná dešťová voda ze sudu a zde by měly děti prostor pro vodní hrátky, které lze v létě podporovat. Vše by samozřejmě mělo probíhat za přítomnosti dospělé osoby, pedagogického dozoru.

Voda nabízí spoustu možností elementárního zkoumání. Lze ji sledovat po celý rok. Ve vodě lze sledovat drobné živočichy. Voda může přilákat i ptactvo, které lze pozorovat a poslouchat. Vodou podporujeme všechna smyslová vnímání uvedená v této práci. Děti mohou dětskou konví na vodu dle potřeby zalévat záhonky a tím vzniká větší šance na ochutnání výpěstků dětmi, jelikož co si samy vypěstují, to jim i víc chutná.

Potok či jezírko by působilo více esteticky a možná i funkčněji, ale na tuto školní zahradu je umístění nereálné. Není zde dostatek prostoru pro umístění a zároveň by mohlo docházet k nebezpečným situacím, kterým je lépe předcházet.

Obrázek 18: Korýtko nerezové

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

Obrázek 17: Korýtko na vodu

Zdroj: Voda v zahradě a vodní zahrady, 2019

4.5 Herní prvky

V konečném hodnocení předvýzkumu z pohledu dětí se zjistilo, že dětem nejvíce chybí více herních prvků. I dotazovaní se shodli, že je herních prvků na zahradě málo a děti tak nemají na zahradě dostatek herních možností.

Výrobci herních prvků musí být schopni dodat platný certifikát dle *nařízení č. 173/1997 Sb., kterým se stanoví vybrané výrobky k posuzování shody se změnami: 174/1998 Sb., 323/2002 Sb., 88/2010 Sb., 450/2016 Sb.*, který splňuje příslušné ustanovení dle normy ČSN EN 1176 či ČSN EN 1177. Firma Hřiště8D, Brno všechny tyto podmínky splňuje a je schopna zajistit většinu prvků na přírodní hřiště, které autorka ve svém návrhu uvádí. Jejich záruky jsou oproti jiným firmám poskytnuty až do výše 10 let, což souvisí s kvalitním materiálem, který firma k výrobě prvků využívá.

4.5.1 Kopeček s tunýlkem

Spojit více žádoucích věcí v jedno lze podle autorky pomocí kopečku s tunýlkem, na kterém bude umístěna i nerezová skluzavka. Celý prostor zahrady je lehce svažité. Kopec by se uměle vytvořil okolo tunýlku a na celý kopec by se dosadila skluzavka. Tento prvek sice zabere největší část z pozemku, ale jeho využitelnost a obliba bude u dětí bezpochyby veliká. Vhodné umístění by autorka viděla hned nad hřištěm, kde je dostatečný prostor pro tento prvek a zároveň zde zůstane žádané prostor k běhání.

Děti si díky tomuto hernímu prvku budou rozvíjet zejména hrubou motoriku a celkově svou fyzickou kondici. V tunýlku děti najdou možnost úkrytu před sluncem a světem, ale i prostor pro rozvoj fantazie, který děti svou hrou dokáží vytvořit. V rámci skluzavky se bude uplatňovat prosociální oblast, kdy se děti učí, jak se dohodnout na pravidlech používání skluzavky a jejich dodržování.

Obrázek 19: Kopeček s tunýlkem

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.5.2 Balanční lávka z akátového dřeva

Vhodnost dalšího prvku autorka shledává v celkové podpoře fyzické zdatnosti. Balanční lávku si vybraly i samy děti v rámci projektu. Nejvhodnější materiál pro balanční lávku je jednoznačně dřevo, které je přírodním materiálem a evokuje tím vesnický život spojený s přírodou.

Využívání balanční lávky dětmi by mělo být za předem jasných dohodnutých pravidel, aby do budoucna nedošlo k žádnému většímu úrazu. Umístění balanční lávky by autorka řešila jako těsně sousedící s otevřeným pokojem, aby nedošlo k omezení prostoru pro běhání.

Obrázek 20: Balanční lávka z akátového dřeva

Zdroj: https://www.floraservis.cz/balancni_prvky/balancni-lavka-2/

4.6 Klidové a pracovní zóny

O klidových a pracovních zónách se zmínil každý z dotazovaných osob. Nyní zahrada působí jako rozlehlá plocha bez smyslu, prostě jen prázdná školní zahrada, která se nikomu vybaveností nezamlouvá. K tomu, aby si mohl najít každý svůj kousek zahrady, je zapotřebí ji vybavit. Některé děti využívají prostor pro co největší pohyb, ale některé děti se postaví na místo a tam zůstávají. Děti tak pomocí klidových zón mohou najít nová místa k objevování za využití svého rytmu. Naopak děti mající potřebu většího pohybu, budou vyhledávat pracovní zóny ke svému projevu.

Autorka v návrhu nabízí možnost zanechání ohniště, využití palisády k ohraničení ohniště, umístění kruhové lavičky, venkovní dílny pro děti či kuchyňky. Edukační tabule je podle dotazovaných vhodné umístit při obvodu školní zahrady, kam by je umístila i autorka. Prohazovadlo od firmy Hřiště8D autorku zaujalo na tolik, že by jej též ráda umístila do prostor školní zahrady.

4.6.1 Ohniště

Ohniště je momentálně ve školní zahradě situováno poblíž zahradního domku. Zahradní domek je sice v autorčině návrhu přenesen na jiné místo, ale ohniště je vhodné podle jejího návrhu na stávajícím místě zanechat, jen jej dotvořit, aby sloužilo nejen dětem, ale i rodičům, kteří se zúčastňují akcí v mateřské škole.

Díky ohništi děti přichází do kontaktu s živlem oheň. Tady je zapotřebí velké obezřetnosti. Děti mohou se založením ohně pomoci, ale za předem dohodnutých bezpečnostních podmínek.

Obrázek 21: Ohniště

Zdroj: Gründler a Schäfer, 2010, s. 44

4.6.2 Palisády

K ohništi autorka zvolila dodání palisády, a to z důvodu možného sezení při společných akcích s rodiči. Pokud nebude rozpálen oheň, lze tyto palisády, které by mohly být různých výšek, využít jako tzn. opičí dráhu, kde by děti mohly zkoušet svou rovnováhu. I když zaberou palisády část pozemku, můžeme je se v rámci volného pohybu považovat za další herní prvek.

Obrázek 22: Palisády

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.6.3 Lavička kruhová

Klidová zóna slouží k uklidnění dětí, kde se mohou zastavit, rozhlédnout a vnímat své okolí. Autorka by tuto klidovou zónu v podobě kruhové lavičky umístila okolo starého stromu, který poskytne stín a zároveň dětem poskytne prostor k relaxaci a dalším společným hrám.

Kruhová lavička nezabere velký prostor a zároveň poskytne mnoho možností ke hře i k relaxaci. Duševní rovnováha je důležitá nejen pro učitelky, ale i pro děti samotné.

Obrázek 23: Lavička kruhová

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.6.4 Venkovní dílna pro děti

Jako za jednu z nejdůležitějších pracovních zón považuje autorka vytvoření venkovní dílny pro děti, tzn. dílenského ponku, který za daných bezpečnostních podmínek a předem dohodnutých pravidel podpoří dětskou obratnost, jemnou motoriku a celkově jejich fyzický rozvoj a fantazii.

Děti jsou zvědavé a vyhledávají nové možnosti a tato dílna jim vše potřebné poskytne. V dnešní době ubývá rodin, které mají vlastní ponk a společně s dětmi kutí. Dětskou jemnou motoriku a obratnost je zapotřebí rozvíjet právě v předškolním věku.

Obrázek 24: Venkovní dílna pro děti

Zdroj: <https://www.mipech.cz/venkovni-nabytek-pro-deti/6223-venkovni-dilna-pro-deti.html>

4.6.5 Venkovní kuchyňka

Pracovní zóna by se měla vyhovovat všem dětem, které baví neustále něco tvořit. Vařit, krájet, míchat – to vše by se mělo dít ve venkovní kuchyňce. Autorku zaujala možnost umístit kuchyňku do půlkruhu, kde se vejde vícero dětí a lze tak tento prostor využít nejen jako pracovní zónu, ale i pro vzdělávací proces.

Dřevěnou zástavbou vznikne zóna, která nebude přemodernizovaná, ale bude opět evokovat přírodní styl, který je tolik žádoucí.

Obrázek 25: Venkovní kuchyňka

Zdroj: <https://www.mskurandove.cz/informace-pro-rodice/skolni-zahrada/>

4.6.6 Edukační tabule

Autorku mile překvapilo, že mají děti zájem i o edukační tabule. Z předvýzkumu vyplynulo, že by měly být edukační tabule součástí nového dřevěného oplocení. Nejvhodnější by byla možnost rozvoje smyslového vnímání – sluchu – hudební zvonkohra. Na klasické tabuli, na kterou lze kreslit křídami, děti rozvíjí grafomotoriku. Zaujmut by děti mohly i edukační tabule, které umožňují různé směrové přemístění kuliček či jiných předmětů. Děti si zde vytváří správný návyk-špetkový úchop. Vše výše psané vede k uvolnění ruky a tím k usnadnění nácviku správného psaní na základní škole.

Obrázek 26: Edukační tabule

Zdroj: <https://www.hriste-zahrada.cz/interaktivni-panel-monkey-s-zavody>

4.6.7 Prohazovadlo Kytička

V katalogu, na webových stránkách www.hriste8d.cz, které nabízí veškerou vybavenost pro přírodní hřiště, zaujalo autorku dřevěné prohazovadlo Kytička, které by podpořilo u dětí nácvik házení míčem, což se nyní tolik opomíjí.

Bylo by možné jej umístit volně do prostoru a umožnit tak přístup ze dvou stran, ale možná je i varianta postavení prohazovadla k plotu a nechat děti házet postupně. Otázkou ale je, jak vysoký bude plot, aby se nemuselo pro míč neustále někam chodit či žádat sousedy o navrácení míče.

Obrázek 27: Prohazovadlo Kytička

Zdroj: <https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2018/07/Katalog-1.4-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB.pdf>

4.6.8 Větrná korouhvička

Pokud bychom chtěli udělat dětem radost, že se v návrhu objevilo vše, co si vybraly, mělo by dojít i k umístění větrné korouhvičky. Tím by se dostálo živelnému zástupci pro vzduch. Pokud se nenajde vhodné místo, lze umístit na prostor zahrady větrnou zvonkohru.

4.7 Návrh projektu školní zahrady MŠ Rabí

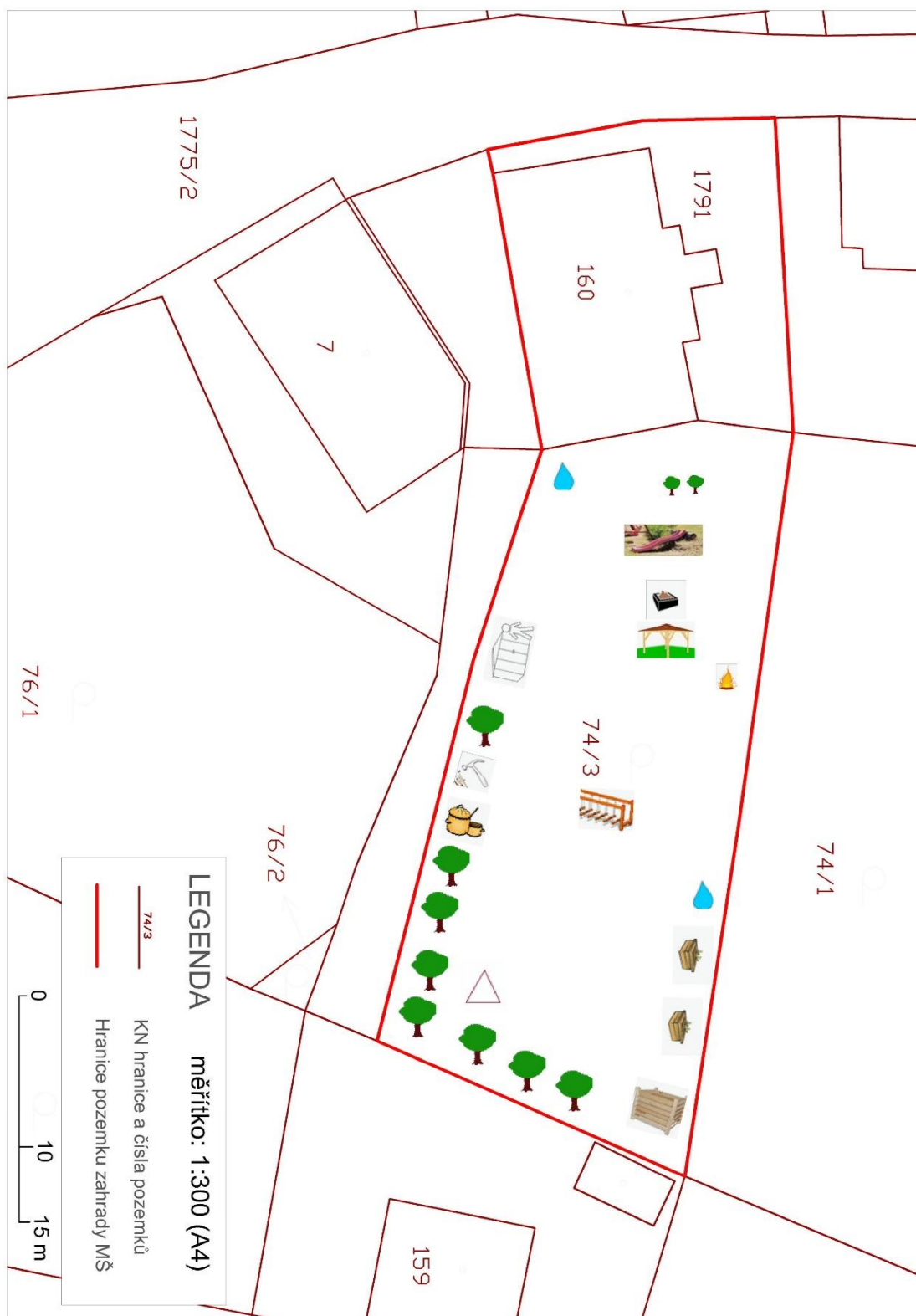
K níže uvedenému návrhu autorka přistoupila po důkladné rozvaze a po vyhodnocení předvýzkumu, který proběhl za pomoci dětí z Mateřské školy Rabí, zaměstnanců a zřizovatele.

V návrhu autorka neřešila finanční stránku ani finanční možnosti zřizovatele. Využila předvýzkum, který ji poskytl informace k doplnění či obměně potřebných funkčních míst. V návrhu je dodržen prostor, který dané hrací prvky či místa potřebují ke správnému splnění funkce a to tak, aby bylo umístění reálné a bezpečné. Autorka ve svém projektu nezakomponovala edukační tabule, které mohou být součástí nového oplocení. Umístění prohazovadla též není v návrhu zanesené. Jedná se o dodatečný prvek, který může být umístěn následně.

Stromy, značené v návrhu, jsou stávající a počítá se i s nově vysázenými stromy či keři. Umístění vyvýšeného záhonu hned vedle kompostéru je funkční pro jejich hnojení. Autorka zde počítá s jedním záhonem a jednou bylinkovou spirálou.

Hned za konečným návrhem školní zahrady umístila legendu, čímž osvětlila rozložení všech výše uvedených konstrukčních prvků.

Obrázek 28: Konečný návrh školní zahrady MŠ Rabí podle autorky

zdroj: vlastní zpracování

Legenda ke konečnému návrhu školní zahrady MŠ Rabí:

Pískoviště

Zahradní domek

Záhony

Kompostér

Altánek

Balanční lávka

Korýtko s vodou

Stromy, keře

Kopec s tunýlkem
a skluzavkou

Ohniště

Teepee

Ponk

Kuchyňka

Zdroj: Vlastní zpracování

Venkovní dílna pro děti je autorkou umístěna mezi stromy podél plotu. Kuchyňka může být postavena kolem stávajícího stromu, který má okolo sebe volný prostor právě i pro venkovní dílnu a je tak vhodné, aby byly obě pracovní zóny poblíž sebe. Teepee je umístěno do rohu ke stromům, aby se docílilo propojení s přírodou. Kruhová lavička není zakreslena, ale je možné ji umístit kolem staršího stromu, který už má pevný kmen. Autorka se ve svém projektu snaží zanechat dostatek prostoru k volnému pohybu, běhání nebo k míčovým hrám, a proto spodní část zahrady zanechala bez konstrukčních prvků.

Rozmístění všech konstrukčních prvků autorka provedla z funkčního hlediska. Nezapomněla ani na estetické cítění, kdy v různých ročních obdobích bude každá zóna působit na děti jinak.

5 DISKUZE

Výzkumná otázka bakalářské práce zněla: *Jakou školní zahradu by si představovaly děti, zaměstnanci a zřizovatel mateřské školy a jaké změny by na školní zahradě očekávali?*

Výzkumu se zúčastnilo 11 dětí a 6 osob zainteresovaných do problematiky školní zahrady MŠ Rabí. Během interview nevznikl žádný problém. Všichni dotazovaní byli součinní a dali tak možnost vzniku této práce. Po vyhodnocení výzkumu došla autorka k závěru, že dotazovaní preferují přírodní zahradu, které se následně věnovala v teoretické části práce.

Prioritou návrhu bylo vytvoření volného prostoru k běhání, přesun zahradního domečku a doplnění hracích prvků. Pedagogický personál po shlédnutí návrhu kvitoval vytvoření prostoru pro běhání a olemování zahrady stromy či keři. Kladně se vyjádřil k možnostem sledování environmentálních jevů a k přesunu zahradního domku. Přesun domku jim umožní sledování dětí po celé ploše zahrady, čímž se dostojí lepšího pedagogického dohledu a bezpečnosti dětí při volné hře všeobecně.

Jediné, co jim v návrhu chybělo, byla houpačka. Podle jejich slov by stačila klasická vahadlová dřevěná houpačka. Dodatečné umístění do návrhu by bylo možné. Mohla by se umístit mezi zahradní domeček a altánek (otevřený pokoj pod střechou).

ZÁVĚR

Vzhledem k tomu, že v současné době není se zahradou pedagogický personál MŠ Rabí zcela spokojen, rozhodla se autorka vytvořit návrh revitalizace a dále jej poskytnout zřizovateli. Během získávání materiálu měla možnost nahlédnout více do problematiky dodržení bezpečnostních zákonů při revitalizaci školní zahrady jako je bezpečnost všeobecně, certifikace prvků umístěných na školní zahradu a délce záruky u herních prvků. Vypracováním práce získala možnost podílet se na plánované revitalizaci školní zahrady z pohledu pedagogického a zároveň měla možnost zjistit, jak na revitalizaci nahlíží zřizovatel.

Autorka poukázala na celkové propojení dílčích cílů všech oblastí uvedených v RVP PV, propojení přírody s lidskými smysly a přírody s jejími živly. Poskytla i náhled do konstrukčních prvků, které lze k obnově přírodní zahrady použít.

Žádané změny vhodné k revitalizaci zahrady vzešlé z vyhodnocení výzkumu popsala v rámci revitalizačního návrhu a konečného návrhu projektu školní zahrady Mateřské školy Rabí. Návrh nezohledňuje finanční stránku, ale z autorčiny strany byla snaha o vytvoření návrhu s co nejnižší možnou zátěží pro zřizovatel. V diskuzi byl zmíněn chybějící herní prvek–houpačka, který lze do návrhu dodatečně zakomponovat.

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření návrhu školní zahrady pro mateřskou školu a rozvoj environmentálního vzdělávání v Mateřské škole Rabí, v níž autorka pracuje. Vznikl návrh, který koresponduje s výsledky výzkumné části.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARSLAN ŠINKOVÁ, Petra. *Hry a aktivity na rozvoj schopností dítěte*. Fortuna Libri, 2018. ISBN 978-808142-773-2.

BLAHUŠOVÁ, Anita. *Zahrada žije: zahradníčíme s dětmi*. Praha: Smart Press, 2018. ISBN 978-80-87049-92-1.

BRADLEY, Kirsten. *Ruce v hlíně: kniha pro malé zahradníky*. Praha: Raketa, 2020. ISBN 9788086803616.

BUREŠOVÁ, Květoslava a kol. *Učíme se v zahradě*. Kněžice: Chaloupky, 2007.

DANIŠ, Petr. *Tajemství školy za školou: proč učení venku v přírodě zlepšuje vzdělávací výsledky, motivaci a chování žáků*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2019. ISBN 978-80-7212-638-5.

DANIŠ, Petr. *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?* Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2016. ISBN 978-80-7212-610-1.

DANIŠOVI, Justina a Petr. *Svobodná hra: Jak nechat vyrůst radostné, odolné a samostatné děti*. Praha: Smart Press, 2020. ISBN 978-80-88244-17-2.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Základní motorika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, KTV, 2006. ISBN 80-7290-259-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GRÜNDLER, Elisabeth C. a Norbert SCHÄFER. *Dětská hřiště a zahrady v přírodním stylu*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-523-4.

HAGENOEUW, Renate. *Děti a zahrada*. Rebo Productions CZ, spol. s r. o., 2006. ISBN 80-7234-546-X.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-95-4.

JANČAŘÍKOVÁ, Ph.D., PhDr. Kateřina a Mgr. Magdaléna KAPUCIÁNOVÁ. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. RAABE, Praha 2013. ISBN 978-80-7496-071-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

KŘIVÁNKOVÁ, Dana. *Školní zahrada jako přírodní učebna*. 2. vyd. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2014. ISBN 978-80-87604-62-5.

LORENC, Karel. *Dětská zahrada*. Praha: Fr. A. Urbánek, 1893.

MÍŠURCOVÁ, PhDr., Věra. *O estetické výchově nejmenších*. Praha: SPN, n.p., 1974. ISBN 14-598-74.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8

RAJNOŠKOVÁ, Marie a Martin KŘÍŽ. *Rok v přírodě s mrňaty*. Brno: Lipka – ediční centrum, 2015. ISBN 978-80-87604-81-6.

SVOBODA, Jaroslav. *Kompletní návod k vytvoření ekozahrady a rodového statku*. Praha: Smart Press, 2009. ISBN 978-80-87049-28-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VOREL, Ing. Miroslav. *Dětská hřiště*. Praha-Olympia, 1974. ISBN 27-008-74.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

WORROLL, Jane a Peter HOUGHTON. *Hry z lesní škol(k)y: zábavné, rukodělné a dovednostní aktivity pro malé dobrodruhy*. Brno: Kazda, 2019. ISBN 978-80-88316-43-5.

ŽÁČKOVÁ, PaedDr. et Mgr. Hana a PaedDr. Drahomíra JUCOVIČOVÁ. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 6. vyd. Praha: D + H, 2015. ISBN 978-80-87295-15-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<https://www.floraservis.cz> [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z:

https://www.floraservis.cz/balancni_prvky/balancni-lavka-2/

DANIŠOVÁ, Justina. Proč je hraní venku důležité? *Mrkvička-metodika a realizace komplexní ekologické výchovy pro mateřské školy* [online časopis]. 2019, roč.12, č.3, [cit.2020-05-02] Dostupné z <https://www.e-bedrnik.cz/wp-content/themes/bedrnik/free/mrkvicka-2019-1.pdf>

<https://www.hriste8d.cz/> [online]. © 2018 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z:

<https://hriste8d.cz/wp-content/uploads/2020/01/Katalog-P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-WEB-CZ.pdf>

<https://www.hriste-zahrada.cz> [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z:

<https://www.hriste-zahrada.cz/interaktivni-panel-monkey-s-zavody>

KIENER, Sarah. *Fördert das Spielen in der Natur die Entwicklung der Motorik und Kreativität von Kindergartenkindern?* Fribourg, Institut für Psychologie, Universität Fribourg, 2004. Dostupné z:

<http://www.waldkindergarten.ch/downloads/lizenziatsarbeitkindergaertenindernatur.pdf>

OTTOVÁ, Zuzana. Péče o ovocné keře. <https://www.chatar-chalupar.cz>: *Péče o zahradu* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.chatar-chalupar.cz/pece-o-ovocne-kere-a-stromky-po-sklizni/>

PLATÓN. Citáty slavných osobností. In: <https://citaty.net/> [online]. 2020 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/18129-platon-clovek-je-nejmirnejsi-a-nejbozstejsi-zivocich-je/>

PLATÓN. Platón citáty od A do Z. In: <https://azcitaty.cz/> [online]. 2021 [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://azcitaty.cz/citaty/platon/2/>

POJAR, Petr. Voda v zahradě a vodní zahrady. www.ceskestavby.cz, [online-články] aktualizováno 13.05.2019, [cit. 2020-12-30] Dostupné z: <https://www.ceskestavby.cz/clanky/voda-v-zahrade-a-vodni-zahrady-26326.html>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45303/>

Školní zahrada. *www.mskurandove.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.mskurandove.cz/informace-pro-rodice/skolni-zahrada/>

Školský zákon č. 561/2004 Sb.: o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: *MŠMT* [online]. Praha, ze dne 24. září 2004 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

Venkovní dílna pro děti. *www.mipech.cz* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.mipech.cz/venkovni-nabytek-pro-deti/6223-venkovni-dilna-pro-deti.html>

Vrbové stavby. *www.naplot.cz* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.naplot.cz/vrbove-stavby-nase-realizace>

Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. In: *MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY* [online]. Praha, ze dne 4. října 2005 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43664?lang=1>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Minimální a ideální podoba ekoškolky	14
Obrázek 2: Roční období a živly	19
Obrázek 3: Mužici	25
Obrázek 4: Jezírko	26
Obrázek 5: Potok.....	26
Obrázek 6: Záhon	27
Obrázek 7: Prohlížení knih dětmi v MŠ.....	36
Obrázek 8: Návrh školní zahrady podle dětí.....	37
Obrázek 9: Skutečný stav zahrady MŠ Rabí	38
Obrázek 10: Stávající poloha zahradního domku a zároveň znázornění vhodného umístění	40
Obrázek 11: Otevřený pokoj pod střechou.....	41
Obrázek 12: Sluneční a krycí plachta	42
Obrázek 13: Ovocné keře.....	43
Obrázek 14: Vrbové teepee	43
Obrázek 15: Vyvýšený záhon – kulatý	44
Obrázek 16: Bylinková spirála	45
Obrázek 17: Korýtko na vodu	46
Obrázek 18: Korýtko nerezové.....	46
Obrázek 19: Kopeček s tunýlkem.....	48
Obrázek 20: Balanční lávka z akátového dřeva	48
Obrázek 21: Ohniště	49
Obrázek 22: Palisády.....	50
Obrázek 23: Lavička kruhová	51
Obrázek 24: Venkovní dílna pro děti	51
Obrázek 25: Venkovní kuchyňka.....	52
Obrázek 26: Edukační tabule	53
Obrázek 27: Prohazovadlo Kytička	53
Obrázek 28: Obrázek 28: Konečný návrh školní zahrady MŠ Rabí podle autorky.....	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Kódované interview s učitelkou MŠ Rabí

Otázka autorky: *Jak jste spokojena s dosavadním stavem školní zahrady Mateřské školy Rabí?*

Odpověď: *Máme tady krásnou prostornou zahradu, která je v zadní části osázená stromkami, jsou tu dva záhonky, kde pěstujeme zeleninu, ohniště, malinkatej hmyzí hotel, boudy na hr ... boudy na hračky spojenou s malým přístřeškem a kuchyňkou. Pískoviště, houpacího koně, dráhu pro auta a dva velké kompostéry. Podle mě je tu málo hracích prvků pro děti a ty stávající jsou už ve špatném stavu. Je tady potrhaná plachta na pískovišti a okraje pískoviště se odlamují. Pro mě jako pro učitelku je největší problém bouda, protože je umístěna úplně nevhodně, uprostřed zahrady a za její dřevěnou stěnou není na děti vidět. Chybí mi tady voda na zalévání a stín.*

Autorka: *Hmm, takže rozumím tomu, že kdyby ta bouda, dobře, kdyby ta bouda, bouda tady je potřebná, ale na nějakém jiném místě.*

Odpověď: *Hmm, anebo ... nebo by ta bouda mohla být tady, ale nesměla by mít boky, plný boky, přes který není vidět, kdyby měla třeba jenom nějaký trám a přes tu boudu bysme viděli (jasný), takže by na ty děti bylo vidět (byla by jenom s přístřeškem) Jasně, protože když jsme na zadní straně zahrady nebo vepředu, prostě není vidět na děti. No, obcházíme to, honíme se s nima kolem. To je nepraktický, pro mě tedy, mě se to nelíbí.*

Otázka autorky: *Dobrá, rozumím. A co byste na té zahradě třeba nechala nebo co byste odstranila, z toho, co jste mi před chvílí řekla?*

Odpověď: *Určitě bych tam nechala stromy, ty jsou dobrý v létě, že je aspoň trochu stínu, ohniště, jenom jeden kompostér, protože ty tady vyloženě překáží, děti po nich lezou a není třeba tak velký kompostér. Zahrádku, pískoviště, koně a dráhu pro auta, ale chtěla bych, aby v zahradě zůstalo dostatek místa pro běhání.*

Otázka autorky: *Určitě, tomu rozumím. Tak, a ještě jedna otázka. Jak byste chtěla, aby ta zahrada do budoucna vypadala?*

Odpověď: *Mě by tady líbil, místo tý boudy velké altán, klidně by mohl být uprostředku zahrady, že by byl vlastně takovým středobodem toho našeho tady prostoru na zahradě,*

protože ten by měl ty, jenom ty sloupy, aby bylo všude vidět. Dalo by se tam sedět, kde bysme se mohli vlastně se vyučovat, hrát si, zpívat, malovat, ale i svačit. Líbilo by se mi, kdyby tady byl **potůček, umělý potůček s vodou**, kde by děti mohly prostě posílat lodičky. Potom **kopec**. Kopec a nahoře dalekohled, (hmm, dalekohled) to jsem viděla ve školce tam u nás v Horažďovicích. A musím říct, že vždycky když jdu kolem, tak se na to dívám, že je to úplně bezva. Maj tam i stožár, na tom by se dala pověsit naše vlajka a v zimě na tom kopci bysme mohli bobovat nebo aspoň ... jo. Tak ten by byl taky super. Nový **houpačky, prolízačky**, taky by se mi líbil **ponk pro kluky**, **nová kuchyňka** pro holky a bylo by fajn i, bylo by fajn i, kdyby tam byl nějaký ... třeba z **proutí (vrbové) přístřešek**, iglú nebo taková nějaký stan, kde by se schovaly zase před sluncem.

Autorka: Jo, dobrá, to je asi všechno, co jste asi chtěla říct nebo?

Odpověď: To je asi všechno.

Autorka: Děkuji za rozhovor.

Odpověď: Prosím.

Legenda: **.....** názory, se kterými ne každý souhlasil

..... názory, na kterých se shodovali

..... názor pouze dotazované